

Η ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Α'

ἑλληνικὸς λαός, ὅστις εἶχε συνειθίσῃ εἰς τὴν ἀσύδοτον
ζωὴν τῶν χρόνων τῆς μακρᾶς τοῦ ἐξεγέρσεως κατὰ
τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, δὲν ἦτο βεβαίως φυσικῶς δυνα-
τὸν ὅπως μείνῃ εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ ἀπολυταρχικοῦ
καὶ καθ' ὅλα συγκεντρωτικοῦ διοικητικοῦ συστήματος,
τὸ ὁποῖον ἀπεφάσισεν ὅπως εἰσαγάγῃ εἰς τὸ ἀπελευ-
θερωθὲν νεαρὸν Κράτος κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Κυβερνήτης
Ἰω. Καποδίστριας, μετ' αὐτὸν δέ, ἀγρίως δολοφονηθέντα
ἐν Ναυπλίῳ, καὶ ὁ Βασιλεὺς Ὁθων. Ἄν θελήσῃ νὰ ἐξε-
τάσῃ τις ὅλως ἀντικειμενικῶς καὶ ἄνευ οἰαςδὴποτε προ-
καταλήψεως τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀναμφιβόλως θὰ καταλήξῃ,
φρονοῦμεν, εἰς τοῦτο τὸ λογικὸν συμπέρασμα, ὅτι, κατὰ τὰ
πρῶτα τοῦλάχιστον ἔτη τῆς ἀνεξαρτήτου ὑπάρξεως τοῦ
Κράτους, τὸ τοιοῦτον διοικητικὸν σύστημα ἐνεδεικνύετο καὶ
ἐπεβάλλετο. Τοῦτο δέ, διότι κατ' αὐτὸν μόνον τὸν τρόπον
ὁ λαὸς θὰ ἠδύνατο ὀλίγον κατ' ὀλίγον ν' ἀποβάλῃ τὰς
κακὰς ἔξεις καὶ συνηθείας τοῦ παρελθόντος καί, πειθαρχῶν
πολιτικῶς, νὰ σχηματίσῃ Κράτος καθ' ὅλα εὐνομούμενον καὶ
πολιτισμένον, ἀντάξιον δὲ τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ προορι-
σμοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχε νὰ ἐκπληρώσῃ ἐν τῷ διεθνεί περι-
βάλλοντι. Τὰ φιλελεύθερα πολιτεύματα καὶ τὰ ἐλευθέρια
διοικητικὰ συστήματα προϋποθέτουσι διὰ τὴν ἐπιτυχίαν
τῶν λαοὺς πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς ὠρίμους. Ἐν ἐναντίᾳ

περιπτώσει, δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ ἐπακολουθήσῃ πλήρης ἀναρχία, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως θλιβερὰ διὰ τὸ Κράτος καὶ τοὺς πολίτας του.

Προφανῶς διὰ τοὺς λόγους τούτους· καὶ οὐχὶ δι' ἄλλους τινάς, ὡς θέλουσι νὰ ἰσχυρισθῶσιν ἔνιοι ἱστορικοί, ὁ Βασιλεὺς Ὁθων δὲν συγκατετίθετο ὅπως παρὰσχη αὐτοβούλως

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ

Προτομή εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

συνταγματικὸν πολίτευμα εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, τὸν ὁποῖον δὲ οὐκ ὀλίγοι δημοκόποι πολιτευταὶ ἠρέθιζον καὶ ἐξηπτον πρὸς τοῦτο. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης πολιτικῆς δὲν ἐβράδυνον νὰ ἐκδηλωθῶσι. Οὕτως, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ ἀπὸ 30 Δεκεμβρίου 1842 πράξεως τῆς πλειοψηφίας τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τῆς Μεσσηνίας ἐξητεῖτο ἡ προστα-

σία τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐν Ἑλλάδι, ἀπειλουμένης δῆθεν διὰ τῆς ἀποστολῆς καθολικῶν ἱεραποστόλων ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ διορισμοῦ ἀπ' εὐθείας παρ' αὐτοῦ ἐπισκόπων, ὑπεδεικνύετο τὸ ἀκατάλληλον τοῦ ὑφισταμένου δικαστικοῦ συστήματος, τὸ ἄδικον τῆς ἀποφασισθείσης διαλύσεως τῶν μοναστηρίων, ἡ σπατάλη τῶν προσόδων τοῦ Κράτους καὶ ἰδίᾳ τοῦ δανείου τῶν 60,000,000, ἡ ἀποπομπὴ τῶν ξένων, τουτέστι τῶν Βαυαρῶν, τῶν κατεχόντων πολιτικὰς ἢ στρατιωτικὰς θέσεις, ἐν τέλει δὲ διετυποῦτο ἀξίωσις πρὸς χρηματικὴν ἀποζημίωσιν τοῦ Ἀναγνώστᾶ καὶ τοῦ Φλέσσα. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐζήτουν ἀποζημίωσιν ὡς δῆθεν ἀδικηθέντες, ἐνῶ ὡς ἐνοικιασταὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ποιμνίων φόρου τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν κατὰ τὸ ἔτος 1838 κατηγορήθησαν ὅτι κατεχράσθησαν τῶν καθηκόντων των ἐπὶ ζημίᾳ τῶν κτηνοτρόφων. Τὴν ἀνωτέρω πρᾶξιν φαίνεται ὅτι ὑπέκινησεν ὁ πολιτευτὴς Γ. Περωτῆς.

Ὁ διοικητὴς Μεσσηνίας Καρῶρης ἔσπευσε ν' ἀνακοινώσῃ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνωτέρω πράξεως εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία, καταθρουβηθεῖσα ἐκ τῶν πρώτων ἀνησυχητικῶν πληροφοριῶν καὶ νομίσασα ὅτι ἐπέκειτο ἔκρηξις ἐπαναστατικοῦ κινήματος καθ' ὅλην τὴν Μεσσηνίαν, ἀπεφάσισεν ἐν ἐκτάκτῳ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ ὅπως λάβῃ αὐστηρότατα κατασταλτικὰ μέτρα κατὰ τῶν ὑπογραφάντων τὴν πρᾶξιν μελῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου. Εἶχε δὲ δώσῃ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ διαταγὴν ὅπως ἀποσταλῇ ἐπείγοντως ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ δύναμις εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἀλλ' ἡ ἀναχώρησις αὐτῆς ἀνεστάλη, διότι ἡ Κυβέρνησις ἐπληροφορήθη ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ σχεδιαζομένου ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἀλλὰ μόνον ἀπλῶς περὶ διατυπώσεως εὐχῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐν τούτοις, ἡ πρᾶξις δυσηρέστησε τὴν Κυβέρνησιν, διὰ τοῦτο δὲ διὰ Διατάγματος ἀπὸ 11 Ἰανουαρίου 1843 τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον τῆς Μεσσηνίας, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε ταύτην, ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀντιδραστικὸν καὶ διελύθη διὰ τὸν λόγον ὅτι ὑπερέβη δῆθεν τὰ νόμιμα καθήκοντά του ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἡ ἔναρξις δὲ τῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου συμβουλίου προσδιωρίζετο

διὰ τὴν 1 Ἀπριλ. 1843. Συγχρόνως οἱ ὑπογράψαντες τὴν πράξιν ὥς καὶ ὁ πολιτευτὴς Περωτῆς, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑποκινήσῃ ταύτην, παρεπέμφθησαν εἰς τὸ πλημμελειοδικεῖον Καλαμῶν πρὸς τιμωρίαν των. Ὁμοία πράξις ὑπεγράφη βραδύτερον καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου Κορίνθου, ἀλλ' αὕτη εἶχε διατυπωθῇ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς νομίμου δικαιοδοσίας του. Ἐν τούτοις, ὁ ὑποκινήσας ταύτην Ῥέντης κατεδιώχθη.

Ὁ διορισμὸς πλείστων ὄσων Βαναρῶν εἰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς θέσεις ἐδυσχέραινεν ὁσημέραι τὴν κατάστασιν. Παρ' ὅλας δὲ τὰς μεγάλας τῷ ὄντι ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας τινὲς ἐξ αὐτῶν προσέφεραν εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ ἀρτισυστάτου Κράτους, ὁ λαὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνεχθῇ τὴν παρουσίαν των ἐκ λόγων ἐθνικῆς φιλοτιμίας καὶ ἐδυσφόρει διὰ τὴν μὴ ἄμεσον ἀναχώρησίν των, ἣν ἐξήτει εἰς πᾶσαν περίστασιν. Ἡ οἰκονομικὴ ἐπίσης κατάστασις τοῦ Κράτους καὶ τῶν πολιτῶν του ἦτο οἰκτρὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ὁ κρατικὸς προϋπολογισμὸς ἀνεβίβαζε τὰς δαπάνας διὰ τὸ 1843 εἰς 19 ἑκατ. περίπου δραχμῶν. Οὐχ ἦττον, τὸ Κράτος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποτίσῃ ἐν καιρῷ τοὺς τόκους τῆς ἑξαμηνίας ὥς καὶ τὸ χρεωλύσιον τοῦ δανείου τῶν 60 ἑκατ., τὸ ὁποῖον εἶχον ἐγγυηθῇ ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία καὶ αἵτινες εἶχον ἤδη προκαταβάλλῃ τοὺς ἐν λόγῳ τόκους ὥς καὶ τὸ χρεωλύσιον εἰς τοὺς ὁμολογιούχους. Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς Ρίξος διὰ διακοινώσεώς του ἀπὸ 29 Μαρτίου 1843 παρεκάλει τὴν Ῥωσικὴν Κυβέρνησιν ὅπως παράσχῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα προθεσμίαν τινα πρὸς πληρωμὴν τῆς προκαταβολῆς, εἰς ἣν προέβη ἡ Ῥωσία τοῦ ἀναλογούντος αὐτῇ μέρους. Αἱ τρεῖς Δυνάμεις, ἐπιθυμοῦσαι νὰ εἰσαγάγῃσι τάξιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους, ἐπέβησαν τὴν Κυβέρνησιν ὅπως πραγματοποιήσῃ σοβαρὰς οἰκονομίας.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν ταύτην συνέστη διὰ Διατάγματος ἀπὸ 28 Φεβρ. 1843 ἐπιτροπὴ πρὸς ἐλάττωσιν τῶν κρατικῶν δαπανῶν, ἣτις πράγματι καὶ ἐπραγματοποίησεν ἀρκετὰς σοβαρὰς οἰκονομίας εἰς ὅλους τοὺς κλάδους. Οἱ ἀπὸ 150

δρ. καὶ ἄνω μηνιαῖοι μισθοὶ τῶν ὑπηρετούντων ὑπαλλήλων ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς τὰς λοιπὰς μεγάλας πόλεις θὰ ἡλαττοῦντο, εἰς τὰς ἄλλας πόλεις θὰ ἡλαττοῦντο ἐφόσον οἱ ἐν αὐταῖς δημόσιοι ὑπάλληλοι ἐλάμβανον μηνιαίως ἄνω τῶν 100 δρ. Λόγῳ οἰκονομίας τὸ πλήρωμα τοῦ πολεμικοῦ «Ὅθων» θὰ διελύετο, νέοι δὲ μαθηταὶ δὲν θὰ εἰσήγοντο πλέον εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Σχολήν. Σημειωτέον ὅτι ὁ βασιλεὺς Ὅθων διὰ Διατάγματος ἀπὸ 25 Μαρτίου 1843 παρεχόρει εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον 200,000 δραχ. ἐκ τῆς ἐτησίας του ἐπιχορηγήσεως, ἐδήλου δὲ ὅτι θὰ ἐξηκολούθει νὰ παρέχῃ τὸ ποσὸν τοῦτο καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ ἔτη μέχρις οὗ ἐπέλθῃ πλήρης ἰσορροπία τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους. Ὁ Ὅθων ἔπραττε τοῦτο, «ἐπιθυμῶν νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀγαπητόν του λαόν, τοῦ ὁποῦ ἡ εὐημερία ἦτο διηνεκὴς αὐτοῦ φροντὶς καὶ καταθύμιος μελέτη καὶ τοῦ ὁποῦ τὴν χαρὰν καὶ θλίψιν ἐλογίζετο ὡς ἰδίαν αὐτοῦ, νέον δείγμα τῆς πατρικῆς του ἀγάπης καὶ κηδεμονίας».

B'

Ἡ ἀτμόσφαιρα λοιπὸν ἦτο βαρεῖα καὶ συνεπῶς κατάλληλος διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἐν τῷ Κράτει, ἐξ οὗ πολλὰ τὰ καλὰ προσεδοκῶντο καὶ ἀνεμένοντο. Οἱ συνταγματάρχαι Ἰ. Μακρυγιάννης καὶ Δ. Καλλέργης ἦσαν οἱ κύριοι ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος, εἰς ὃ εἶχον προσχωρήσῃ ἀρκετοὶ στρατιωτικοὶ ὡς καὶ διάφοροι πολιτευόμενοι ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ὁ Μακρυγιάννης ἦτο τῆς γνώμης ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκραγῇ κατ' ἀρχὰς εἰς τινὰ ἐπαρχίαν καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ Καλλέργης τοῦναντίον ἐφρόνει ὅτι τὸ κίνημα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκραγῇ ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ γνώμη αὕτη ὑπερίσχυσεν ἐν τέλει κατὰ τὰς γενομένας διασκέψεις. Τὸ κίνημα ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τὴν νύκτα τῆς 1 πρὸς τὴν 2 Σεπτ. 1843, ἀλλ' ἀνεβλήθη διὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 3 Σεπτεμβρίου. Ὁ συνταγματάρχης Μακρυγιάννης ἐπρόκειτο νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ τῆς οἰκίας του

ἐπὶ κεφαλῆς ὠπλισμένου λαοῦ, ὁ δὲ συνταγματάρχης Καλλέργης ἐκ τῶν στρατῶνων μὲ τὸν τακτικὸν στρατόν.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶχε μάθῃ τὰ κατὰ τὸ σχεδιαζόμενον κίνημα καὶ προσεπάθησε νὰ ἀντιδράσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ καταπνίξῃ τοῦτο, διότι χάρις εἰς τὴν ἐτοιμότητα καὶ τὴν ταχύτητα ἐνεργείας τοῦ Καλλέργη τὰ γεγονότα ἐξειλίχθησαν ῥαγδαίως. Πράγματι, ὁ Καλλέργης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς διατηρήσεως τῆς τάξεως ἐν Ἀθήναις, ἔνθα εἶχεν εὐρύτατα πλέον διαδοθῇ ἡ φήμη περὶ ἀπειλουμένου κινήματος, ἐξῆλθεν εἰς τὴν πόλιν περὶ τὴν 11 μ.μ.

Δ. Καλλέργης

τῆς 2 Σεπτεμβρίου ἐπὶ κεφαλῆς ἀποσπάσματος ἱππικοῦ, προσδοκῶν τὴν συμφωνηθεῖσαν ὥραν ὡς καὶ τὸ σύνθημα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληροφορήθη ὅτι τμημα χωροφυλακῆς περιεκύκλωσε τὴν οἰκίαν τοῦ Μακρυγιάννη καὶ ὅτι εἰς λόχος ἀκροβολιστῶν διετάχθη νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὸ ἴδιον μέρος διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικουρίαν τῆς χωροφυλακῆς. Τὰ μέτρα ταῦτα ἔπεισαν τὸν Καλλέργην ὅτι τὸ σχεδιαζόμενον κίνημα εἶχεν ἀποκαλυφθῇ. Διὰ νὰ σώσῃ λοιπὸν τὴν κατάστασιν καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ πολὺτιμον καιρὸν εἰς ἀμφιταλαντεύσεις, διευθύνεται πρὸς τοὺς στρατῶνας καὶ ἐκεῖ διατάσσει γενικὴν συγκέντρωσιν· εἶχεν ἤδη παρέλθῃ τὸ μεσονύκτιον.

Πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ συνῆλθον εἰς σύσκεψιν, μεταξύ δὲ αὐτῶν παρευρίσκετο καὶ ὁ Διοικητὴς τῆς Στρατ. Σχολῆς συνταγματάρχης Σπῦρος Μήλιος ὡς καὶ τρεῖς ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τῆς Σχολῆς. Ὁ Καλλέργης, ἀγορεύσας, εἶπεν ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ Ἑθνους θὰ ἦτο ἀπελπιστική, ἂν ἡ φρουρὰ δὲν τὸν ἠκολούθει διὰ νὰ ἐπιτύχῃ οὕτω τὸ κίνημα, τὸ ὁποῖον οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν παρόντων ἀξιωματικῶν ἐγνώριζαν. Οἱ ἀξιωματικοὶ διεβεβαίωσαν τὸν Καλλέργην ὅτι θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ πράξουν πᾶν ὅ,τι θὰ διέτασσε. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς τὴν θύραν τοῦ στρατῶνος εἶχον

Ι. Μακρυγιάννης

τοποθετηθῇ ἀφωσιωμένοι ἱππεῖς μὲ πιστόλια εἰς τὰς χεῖρας καὶ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ φονεύσουν πάντα ὅστις τυχὸν θὰ ἠναντιοῦτο εἰς τὸ κίνημα. Ὁ Καλλέργης, ἐξασφαλίσας οὕτω τὴν συνδρομὴν τῶν ἀξιωματικῶν, φωνάζει: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα» καὶ ρίπτει συγχρόνως δύο πυροβολισμοὺς εἰς τὸν ἀέρα, ὡς ἦτο τὸ σύνθημα, διὰ νὰ λάβουν γνῶσιν καὶ οἱ λοιποὶ μεμνημένοι. Μεθ' ὅ, τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀπηρτίζετο ἀπὸ τὸ ἰάγμα τῆς γραμμῆς, τὸ ἱππικὸν καὶ ἓνα λόχον τῶν ἀκροβολιστῶν, διότι ὁ ἕτερος λόχος εἶχεν ἀποσταλῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μακρυγιάννη, κατευθύνεται πρὸς τὰ Ἀνάκτορα, διασχίζων τὰς ὁδοὺς τῶν

Ὁ νῖὸς βοσκὸς λιγοψυχᾷ σὲ μῦς Νεραιίδας πλάϊ,
τῆς τραγουδεῖ τὸν πόνο του ἄ' ἐκεῖνη τὸν γέλαει.

Ε. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀθηνῶν μὲ ἀναπεπταμένας τὰς σημαίας καὶ παιανίζουσας τῆς στρατιωτικῆς μουσικῆς. Τὴν 1 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὁ στρατὸς κατέλαβε τὴν πλατεῖαν τῶν Ἀνακτόρων ὅπου καὶ παρετάχθη εἰς δύο γραμμάς, ζητῶν διὰ ζητωκραυγῶν τὴν παροχὴν Συντάγματος. Στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα κατέλαβον τὰ Ὑπουργεῖα, τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον. Ἀπόσπασμα δὲ ἱππικοῦ ἀπεστάλη ὅπως ἀπελευθερώσῃ τὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ του πολιορκούμενον συνταγματάρχην Μακρυγιάννην.

Ὁ Μακρυγιάννης εἶχε συνεννοηθῇ μὲ πολλοὺς μεμνημένους εἰς τὸ κίνημα φίλους του νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ κατὰ τὴν συμφωνηθεῖσαν ὥραν νὰ ἐκκινήσωσιν ἐξ αὐτῆς. Ἀλλὰ ἀπὸ ἐνωρίς ἤδη εἶχον τοποθετηθῇ σκοποὶ περὶ τὴν οἰκίαν διὰ νὰ ἐπιβλέπουν τὰ ἐν αὐτῇ γινόμενα, περὶ δὲ τὴν 10 μ.μ. ἦλθε καὶ τμημὰ τι χωροφυλακῆς. Ἐντεῦθεν, ἡ ἐπικοινωνία τοῦ Μακρυγιάννη μετὰ τῶν ἐκτὸς φίλων του δὲν ἦτο πλέον εὐχερής. Ἐν τῇ οἰκίᾳ εὗρισκοντο ἔνδεκα ἐν ὧν φίλοι τοῦ Μακρυγιάννη καὶ τοῦ Γιάννη Κώστα. Οἱ χωροφύλακες περιορίσθησαν νὰ περικυκλώσωσι μόνον τὴν οἰκίαν, ἐν τούτοις ὁ Ν. Παπαδάτος κατώρθωσε νὰ ἐξέλθῃ ἐκ ταύτης διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν ἐκτὸς αὐτῆς ὁπαδῶν καὶ φίλων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν ὁ Γιάννη Κώστας μετὰ τῶν ὁπαδῶν του καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἕτεροι μεμνημένοι. Ἐπικολούθησεν ἐντεῦθεν σύρραξις μετὰ τῶν χωροφυλάκων, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ ἀφοπλίσωσιν ἓνα ἐξερχόμενον ἐκ τῆς οἰκίας. Ἐφρονεῦθη εἰς ἐνωμοτάρχης κατ' αὐτὴν καὶ ἐπληρώθη εἰς τῆς ἐφίππου χωροφυλακῆς. Ἡ σύρραξις θὰ ἐλάμβανε μεγαλυτέρας διαστάσεις ἂν τις ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Μακρυγιάννη δὲν ἐφώναζε: «τί πολεμοῦμεν; εἴμεθα ὅλοι ἀδελφοί, δὲν ἔχομεν κακοὺς σκοπούς, ζητοῦμεν νὰ ὠφελήσωμεν τὴν Πατρίδα, ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς εἶναι σύμφωνοι.» Κατ' ἐκείνην πράγματι τὴν στιγμὴν ἠκούοντο αἱ σάλπιγγες τοῦ πρὸς τὰ Ἀνάκτορα κατευθυνομένου στρατοῦ ὥς καὶ αἱ ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος ζητωκραυγαὶ τοῦ λαοῦ. Οἱ χωροφύλακες ὑποχωροῦν καὶ παύουν τοὺς πυροβολισμούς, ὁ δὲ λόχος τῶν ἀκροβολιστῶν,

ὅστις ὦν μεμνημένος δὲν ἔλαβε διόλου ἔνεργον μέρος εἰς τὴν συμπλοκὴν, σπεύδει νὰ ἔνωθῃ μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ. Ταῦτοχρόνως ἔφθισαν εἰς τὴν οἰκίαν Μακρυγιάννη ὁ Σκυλοδημάκης μὲ ὀπλισμένους πολίτας ὥς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Καλλέργη ἀποσταλὲν στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα. Μερικοὶ ὁπαδοὶ ἀφῆθησαν πρὸς φύλαξιν τῆς οἰκίας, οἱ δὲ λοιποὶ μὲ ἐπὶ κεφαλῇς τὸν Μακρυγιάννην ἐξεληθόντες καὶ αὐξανόμενοι διαρκῶς καθ' ὁδὸν κατευθύνθησαν πρὸς τὴν πλα-

Γαρδικιώτης Γρίβας

τεῖαν τῶν Ἀνακτόρων. Ἐκεῖ συνεκεντρώθη μετ' ὀλίγον πλῆθος ὀπλισμένου λαοῦ ὥς καὶ χωρικοὶ ἀκόμη τῆς Ἀττικῆς, στρατολογηθέντες πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Περδικάρη.

Αἱ κραυγαὶ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ ἀφύπνισαν τοὺς ἐν τοῖς Ἀνακτόροις. Ἐξ αὐτῶν ἐξηλθε μετ' ὀλίγον ὁ Ὑπασιστης τοῦ Βασιλέως Γαρδικιώτης Γρίβας μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Α. Βλαχοπούλου. Ὁ τελευταῖος οὗτος πλησιάσας τὸν Καλλέργη καὶ τινὰς στρατιώτας προτρέπει αὐτοὺς νὰ διαλυθῶσι, συλλαμβάνεται ὁμῶς ἀμέσως,

κατὰ διαταγὴν τοῦ Καλλέργη, μετὰ τοῦ Γαρδικιώτη Γρίβα καὶ ἀμφοτέροι ἀποστέλλονται ὑπὸ κράτησιν εἰς τοὺς στρατώνας. Τότε ἐμφανίζεται αὐτοπροσώπως εἰς τὴν θύραν τῶν Ἀνακτόρων ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Συνταγματάρχου Χῆς καὶ ἐρωτᾷ τὸν Καλλέργην τί σημαίνει τὸ κίνημα. Ὁ Καλλέργης ἀπαντᾷ ὅτι ὁ λαὸς καὶ ὁ στρατὸς ζητοῦν ἀπὸ κοινοῦ τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα. Ἄς διαλυθῶσι, συνιστᾷ ὁ Βασιλεὺς, καὶ θέλω φροντίσῃ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς διατυπωθείσης αἰτήσεως. Ἀδύνατον, ἀπαντᾷ ὁ Καλλέργης, πρὶν ἢ ἡ Ὑμ. Μεγαλειότης ἀποφασίσῃ τὰ κατὰ τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα μετὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατίας. Ὁ βαυαρὸς Συνταγματάρχης Χῆς, ἐπεμβαίνων προβάλλει ἀντιρρήσεις τινάς, τοῦθ' ὅπερ ἀναγκάζει τὸν Καλλέργην πλήρη ὀργῆς νὰ τὸν διακόψῃ, νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ αὐστηρῶς ὡς παραίτιον τῆς δεινῆς καταστάσεως, εἰς ἣν οἱ αὐλικοὶ εἶχον φέρῃ τὸν Βασιλέα καὶ ἐν τέλει τὸν διατάσσει ν' ἀποσυρθῇ ἀμέσως ἐκεῖθεν. Ἀπῆλθεν ὁ Χῆς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς Ὁθων. Βλέποντες οἱ ἐν τοῖς Ἀνακτόροις ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Καλλέργη ἦτο ἀμετάκλητος, ἀποστέλλουσι τὸν Διαγγελέα τοῦ Βασιλέως Στάϊνστορφ ἵνα διατάξῃ τὸν λοχαγὸν Σχινᾶν νὰ φέρῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα τὰ πυροβόλα, ἀλλ' ὁ μεμνημένος λοχαγὸς εἰς μὲν τὸν Διαγγελέα ἀπαντᾷ διστακτικῶς, διατάξας ὁμῶς ζεῦξιν, φέρει τὰ πυροβόλα, τέσσαρα τὸν ἀριθμὸν, εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν Ἀνακτόρων καὶ παρατάσσει ταῦτα μετὰ τῶν δύο γραμμῶν τοῦ πεζικοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅλα τὰ σώματα τῆς ἐν Ἀθήναις φρουρᾶς μετέσχον εἰς τὸ κίνημα. Πληθος λαοῦ συρρέει πρὸς τὰ Ἀνάκτορα. Ὁ μοίραρχος τῆς Χωροφυλακῆς Κουτσογιαννόπουλος, ὅστις μετὰ τινων χωροφυλάκων παρημποδίζει τὸν πληθος ἐν τῇ ὁδῷ Ἑρμοῦ, προσκαλεῖται παρὰ τῷ Καλλέργη καὶ συλλαμβάνεται. Οἱ χωροφύλακες ἀποχωροῦν καὶ τὸ πληθος ἀφίεται ἐλεύθερον νὰ συγκεντρωθῇ πρὸ τῶν Ἀνακτόρων. Σημειωτέον ὅτι οἱ πρόφην ἐν ὑπηρεσίᾳ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ, οἵτινες πρὸ ὀλίγου εἶχον τεθῇ εἰς διαθεσιμότητα, ἔσπευσαν νὰ μετάσχῃσι τοῦ κινήματος.

Ὁ συγκεντρωθεὶς λαὸς ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας. Περὶ τὴν 2 τῆς πρωΐας ἐφάνησαν πρῶτοι ἐρχόμενοι εἰς τὴν Πλατεῖαν τῶν Ἀνακτόρων οἱ Σύμβουλοι Α. Μεταξᾶς, Α. Λόντος, Ρ. Τσώρτς καὶ Κ. Ζωγράφος, οἵτινες ἐπευφημούμενοι σπεύδουσι πρὸς τὸ οἶκμα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, παρὰ τὴν θύραν τοῦ ὁποίου ὁ Μακρυγιάννης θέτει στρατιώτας φρουροὺς. Ἐκεῖ προσέρχονται οἱ Σύμβουλοι Παλαμίδης καὶ Μανσόλας, ἔπειτα δὲ καὶ οἱ λοιποὶ φερόμενοι ἀπὸ κύματα ἐνθουσιῶντος λαοῦ. Ὁ Σπῦρος Μήλιος, Διοικητὴς τῆς Στρατ. Σχολῆς, εἰσέρχεται εἰς τὸ Συμβούλιον ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ στρατοῦ. Ἀμα ὡς τὸ Συμβούλιον συνεκροτήθῃ ὡς σῶμα συνέταξε μετὰ βραχεῖαν συζήτησιν προκήρυξιν, ἣν ὁ Ἀνδρέας Λόντος παρεκλήθῃ ὅπως καταστήσῃ γνωστὴν εἰς τὸν ἐν τῇ Πλατεῖᾳ τῶν Ἀνακτόρων στρατὸν καὶ λαόν. Ἀνέτελλεν ἤδη ἡ ἡμέρα, ὅταν ὁ Σίμος ἀνεγίνωσκεν εἰς ἐπήκοον πάντων τὸ κείμενον τῆς προκηρύξεως τοῦ Συμβουλίου, ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ δοθησομένου νέου ὅρκου στρατιῶται καὶ πολῖται ἀνέτειναν αὐθορμήτως τὰς χεῖρας. Ἡ προκήρυξις ἀνεγνώριζε τὸ ἐκραγὲν κίνημα καὶ ἐδήλου ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας θ' ἀνελάμβανε τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων ἐν τοῖς ἐφεξῆς.

Καθ' ὃν χρόνον ἐγίνοντο ταῦτα πρὸ τῶν Ἀνακτόρων, οἱ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας συνεσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ Μεταξᾶς, ὁ Λόντος καὶ ὁ Παλαμίδης ἐπρότειναν τὴν σύνταξιν ἀναφορᾶς πρὸς τὸν Βασιλέα, δεκτικῆς δὲ γενομένης τῆς προτάσεως, συνετάχθη ἀμέσως αὕτη μετὰ τινὰ συζήτησιν. Ἐκλέγεται δὲ συγχρόνως ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Συμβούλων Κουντουριώτη, Μαυρομιχάλη, Αἰνιάνος, Ψύλλα, Ἀναστ. Λόντου καὶ τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου Προβελεγγίου ἵνα ἐπιδώσῃ τὴν συνταχθεῖσαν ἀναφορὰν εἰς τὸν Βασιλέα. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐδόθη μίᾳ ὥρᾳ προθεσμία διὰ νὰ κομίσῃ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Βασιλέως. Ἡ ἐπιτροπὴ συνειργάζετο σχετικῶς ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν μετὰ τοῦ Βασιλέως, ὅτε κατελθοῦσα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν θύραν

τῶν Ἀνακτόρων ἠρώτησε τὸν Καλλέργην, ἂν θὰ ἦτο διατεθειμένος νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰς τὰ Ἀνάκτορα εἰσοδὸν τῶν Πρέσβειων τῶν Μ. Δυνάμεων. Ἀρνηθέντος τοῦ Καλλέργη καὶ τῆς ἐπιτροπῆς ἀποχωρησάσης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Ἀνακτόρων, οἱ Πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ῥωσσίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας προσέρχονται αὐτοπροσώπως παρὰ τῷ Καλλέργῃ, παρακαλοῦντες ὅπως τοῖς ἐπιτραπῇ ἡ εἰσοδός. Ὁ Καλλέργης ἀρνεῖται ἐφ' ὅσον τὸ Συμβούλιον δὲν καταλήγει εἰς ὀριστικὴν συνεννόησιν μετὰ τοῦ Βασιλέως. Οἱ τρεῖς πρῶτοι Πρέσβεις δὲν ἔφεραν ἀντίρρυσιν τινα, οἱ τῆς Αὐστρίας ὅμως καὶ Πρωσσίας διεμαρτυρήθησαν ἐντόνως. Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ μετὰ τοῦ Ὁθωνος συσκεπτομένη ἐπιτροπὴ ἐξέρχεται, ἔχουσα εἰς χεῖρας τὰ διατάγματα τὰ κυροῦντα τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ δι' ὧν συνεκροεῖτο ἰδίως νέον Ὑπουργεῖον καὶ διετάσσετο ἡ σύγκλησις Ἑθνικῆς Συνελεύσεως πρὸς ψήφισιν τοῦ Συντάγματος τῆς Χώρας. Τὰ Διατάγματα ταῦτα ἀνεγνώσθησαν εἰς ἐπήκοον πάντων. Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου διωρίσθη ὁ Μεταξᾶς, ἔχων παρ' αὐτῷ Ὑπουργοὺς τοὺς Α. Λόντον, Κ. Κανάρην, Ρ. Παλαμῆδην, Δ. Μανσόλαν, Λ. Μελάν καὶ Μ. Σχινᾶν. Οἱ νέοι Ὑπουργοὶ ὠρκίσθησαν ἀμέσως, οὕτω δ' ἔληξεν εἰρηνικῶς τὸ ὄλον κίνημα. Ὁ στρατὸς ἤρχισε ν' ἀποχωρῇ ἐκ τῆς Πλατείας τῶν Ἀνακτόρων, χαίρων καὶ κραυγάζων: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα, Ζήτω ὁ Βασιλεὺς!»

Οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μεμνημένοι δὲν παρέστη ἀνάγκη ὅπως ὀπείσωσιν εἰς Ἀθήνας εἰς βοήθειαν, περιορισθέντες εἰς τινὰς τοπικὰς μόνον ἐνεργείας. Οὕτω, τὰς πρωῒνας ὥρας τῆς 3 Σεπτ. ὁ ὑποστράτηγος Κριεζώτης κατέλαβε τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος ἐπὶ κεφαλῇς 14 μόνον ὁπαδῶν, στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν, μεταξὺ δὲ τῶν τελευταίων εὗρίσκετο καὶ ὁ Βαπτιστῆς Ν. Δρόσος, ἐπιστήθιος φίλος του, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἑλλάδος ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα μετὰ τοῦ Κριεζώτου διὰ τὰ ἀντιοθωνικά αὐτοῦ φρονήματα. Τὴν 4 Σεπτ. εἶχον ἤδη συγκεντρωθῇ 800 περίπου ἄνδρες ἐν

Χαλκίδι, ἔτοιμοι νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ κινήματος.

Μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Κράτους τὴν εἶδησιν περὶ ἀνακηρύξεως τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τῶν Λεβαδέων διὰ πράξεως αὐτοῦ ἀπὸ 5 Σεπτ. ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κινήματος. Δι' ἐτέρας πράξεως εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ τελεσθῇ δαπάνη τοῦ Δήμου τὴν 8 Σεπτ. δοξολογία ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως, παρεκινούντο δὲ οἱ δημόται νὰ λάβωσι μέρος καὶ νὰ δεῖξωσι τὴν εὐχαρίστησιν των «διὰ καθαρᾶς ἐνδυμασίας καὶ γενικῆς καὶ πλουσιοπαρόχου φρωταψίας.» Ἐν Ἀστρεὶ ἐγένετο τὴν 5 Σεπτ. δοξολογία, μεθ' ἣν τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Θυρεατῶν, συνελθὼν ἐκτάκτως, ἐκήρυξεν «ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ ἀπέδωκε τὰς εὐλογίας του εἰς τοὺς συνεργήσαντας ἐν ἀκαρεὶ πρὸς ἔκβασιν τοῦ πολυποθήτου πολιτεύματος.» Ὅμοίᾳς πράξεις ἐξέδωκαν πλεῖστα ἕτερα Δημ. Συμβούλια.

Ἐπειδὴ τὰ μέλη τῆς παραιτηθείσης Κυβερνήσεως, διαμένοντα ἐν Ἀθήναις, ἤρχισαν ν' ἀναμιγνύονται εἰς ἀντιδραστικὰς ἐνεργείας, παρεκλήθησαν ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τῆς Πρωτευούσης. Μὴ γενόμενοι δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, παρ' οὗ εἶχον ζητήσῃ ἀποχαιρετιστήριον ἀκρόασιν, ἀπῆλθον ὁ μὲν Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Ρίζος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Βλαχόπουλος εἰς Ναύπλιον, ὁ τῶν Ἐσωτερικῶν Χρησιδης εἰς Σῦρον καὶ ὁ Γ. Ράλλης εἰς Πόρον.

Ὁ Ἰω. Μακρυγιάννης εἶχε διορισθῇ Ἀρχηγὸς τῆς πολιτοφυλακῆς, ὁ δὲ Δ. Καλλέργης στρατιωτικὸς διοικητὴς τῶν Ἀθηνῶν. Τὴν 12 Σεπτ. ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, ἐν τῇ ὁποίᾳ, γνωστοποιῶν τὸν διορισμὸν του τοῦτον, ἔλεγε: «Τὰ αἷτια, τὰ ὁποῖα ἐχώριζον τὸν Θρόνον ἀπὸ τὸ Ἔθνος ἐξέλειψαν, οἱ ξένοι δὲν περιστοιχίζουν πλέον τὸν σεβαστὸν Βασιλέα καὶ τοῦ Ἔθνους οἱ πληρεξούσιοι ὅσον οὐπω συνέρχονται. Αἱ εὐχαὶ μας ἐπληρώθησαν, δὲν μένει παρὰ νὰ διατηρήσωμεν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν καὶ εὐταξίαν

διὰ νὰ πεισθῶσι καὶ οἱ πλέον ἄπιστοι τῶν ἐχθρῶν μας ὅτι μόνον τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα τιμῶσι τὸν πολίτην, ἐκίνησαν τὸν ἀγῶνά μας! Περικυκλώσατε μὲ τὴν ἀγάπην σας τὸν συνταγματικὸν Θρόνον, τὸν ὁποῖον ὅλοι μιᾷ φωνῇ καὶ μιᾷ θελήσει ἐστήσαμεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων μας. Θεωρήσατέ τον ὡς τὸ παλλάδιον τῶν ἐλευθεριῶν μας, τὰς ὁποίας ἀνεκτήσαμεν καὶ δεῖξατε εἰς τὸν ἀγαπητὸν ἡμῶν Βασιλέα ὅτι ἂν ἀγανακτήσατε κατὰ τῆς διαγωγῆς τῶν πεπτωκότων ὑπουργῶν του τὸ ὄνομα τοῦ ἰδίου εἶναι σεβαστόν. . . . Ἀνακαλέσατε εἰς τὴν μνήμην σας τὴν ἱστορίαν τῶν προπατόρων μας, στρέψατε τοὺς ὀφθαλμούς σας πρὸς τὰ περικυκλοῦντα ἡμᾶς μνημεῖα τῆς ἀρχαίας μας δόξης. Οἱ αἰῶνες τὰ ἐσβεβίσθησαν διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίσωσι τὴν καταγωγὴν καὶ τὸν προορισμὸν μας. Ἄς φανῶμεν ἄξια τέκνα ἐνδόξων προγόνων.» Ὑπὸ ἰδίαν ἡμερομηνίαν ἐξέδωκε καὶ ἑτέραν προκήρυξιν ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν στρατόν, ἀπαιτῶν πεῖθορχίαν παρ' αὐτοῦ καὶ ὑπακοὴν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ κινήματος δέον βεβαίως ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐτοιμότητα πνεύματος καὶ τὴν ταχύτητα ἐνεργείας τοῦ Συνταγματάρχου Καλλέργη. Οἱ κάτοικοι τῆς Πρωτευούσης, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐκφράσωσι πρὸς αὐτὸν τὰς εὐχαριστίας των, συνέστησαν ἐπιτροπὴν πρὸς συλλογὴν ἐράνων, δι' ὧν θὰ προσεφέρετο τιμητικὸν ξίφος εἰς τὸν Καλλέργην. Τὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον πράγματι προσεφέρθη αὐτῷ τὴν 22 Σεπτ., εἶχεν ἐπὶ μὲν τῆς λαβῆς τὴν φράσιν ταύτην: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα», εἰς δὲ τὴν ἐπίχρυσον ἀργυρᾶν αὐτοῦ θήκην τὰς λέξεις ταύτας: «Τῷ πατριώτῃ Δ. Καλλέργη, οἱ πολῖται τῶν Ἀθηνῶν, τῇ 3 Σεπτ. 1843». Ἡ ἐπιτροπὴ, ἣτις προσέφερε τὸ ξίφος, προσεφώνησε καταλλήλως. Ὁ Καλλέργης ἀπήντησεν «εὐχαρίστως δεχόμενος τὸ δεῖγμα τοῦτο τῶν πρὸς αὐτὸν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῶν πολιτῶν τῆς Πρωτευούσης, τῶν ὁποίων ἡ διαγωγὴ κατὰ τὴν ἐνδοξον ἡμέραν τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ἡ εἰλικρινὴς μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τῆς φρουρᾶς ὁμόνοια ἐπεσφράγισε τὰς ἐλπίδας περὶ τῆς γενικῆς ἡσυχίας τοῦ Κράτους.»

Ὁ Καλλέργης, ἐπιθυμῶν ὅπως ἡ γενομένη αὐτῷ τιμητικὴ

διάκρισις μὴ χαρακτηρισθῇ ὡς ἰδιαίτερα δι' αὐτὸν μόνον διάκρισις, ἣν ἐθεώρει ὡς ἀδικίαν διὰ πάντας τοὺς λοιποὺς συμμετασχόντας εἰς τὸ κίνημα, ἀπέστειλε τὸ προσφερθὲν ξίφος πρὸς τὸν Δήμαρχον Ἀθηναίων μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως καταθέσῃ τοῦτο εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν νέαν Μητρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Καλλέργης ἀνήγγειλε τὴν 25 Σεπτ. πρὸς τὴν Φρουρὰν τῆς Πρωτευούσης τὴν ἀπόφασίν του ταύτην διὰ προκηρύξεως, ἣτις ἐτελεύτα οὕτως: «Οἱ ἐκκλησιαζόμενοι, ἐνθυμούμενοι τὴν 3 Σεπτ., θέλουν ἀναπέμει εὐχαριστηρίους εὐχὰς πρὸς τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν ὅτι, εὐλογήσασα ἄλλοτε εἰς τὸν ὀκταετῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πόλεμον τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα, καὶ ἤδη, ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτῆς σοφίᾳ, ἔσωσε τὸ Ἔθνος καὶ τὸν Θρόνον χωρὶς νὰ χυθῇ σταλαγματιὰ ἑλληνικοῦ αἵματος.»

Γ'

Διὰ προκηρύξεως ἀπὸ 7 Σεπτ. τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν προσδιωρίζετο ἡ 1 Νοεμβρίου 1843 ὡς ἡμέρα ἐνάρεξως τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως. Ἐν τῇ προκηρύξει ἐλέγετο: «Ἡθέλομεν ἀδικήσῃ καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὸν πατριωτισμὸν σας, ἂν ἐδιστάζομεν καὶ διὰ μίαν μόνην στιγμὴν ὅτι εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ πολυτιμοτέρου ἐκ τῶν δικαιωμάτων σας, τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀντιπροσωπευσεώς σας εἰς τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, θέλετε δεῖξῃ χαρακτηῖρα ἄλλον παρ' ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἐφώτισεν ὁ ἥλιος τῆς 3 Σεπτεμβρίου καὶ ὅστις σὰς ἐδόξασεν ὅχι ὀλιγώτερον τῆς δόξης τῆς 25 Μαρτίου, χαρακτηῖρα ὑψηλόφρονος μετριοπαθείας, δι' οὗ ἔδειξατε ὅτι εἰσθε τοσοῦτον ἀκριβεῖς τηρηταὶ τῆς εἰρήνης καὶ κοινῆς εὐταξίας ὅσον τῆς ἀνακτίσεως τῶν δικαιωμάτων σας ζηλότυποι. Σπεύσατε λοιπὸν νὰ ἐπισφραγίσῃτε τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον τόσον εὐκλεῶς ἀρχίσατε. Ἀπόδοτε τὴν ἐμπιστοσύνην σας εἰς τοὺς ἀξιοτέρους αὐτῆς μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν σας καὶ διὰ τῆς ἐκλογῆς ταύτης, γινομένης εἰς ἄνδρας ἱκανοὺς

νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὸν μέγαν καὶ ἀρχέγονον τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως σκοπὸν. Δείξατε εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα ὅτι ἄξιοι τῶν προγόνων σας εἰς τοὺς πολεμικοὺς ἄθλους, δὲν εἴσθε κατώτεροι αὐτῶν εἰς τὴν ἀγάπην τῆς εὐνομίας καὶ τὰς πολιτικὰς ἀρετάς.»

Ἐπιθυμῶν ὅπως αἱ ἐκλογαὶ διεξαχθῶσιν ἐν πάσῃ τάξει, ὁ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργὸς Ῥήγας Παλαμίδης ἀπυθύνε τὴν 20 Σεπτεμβρίου ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Διοικητὰς τοῦ Βασιλείου, δι' ἧς συνίστα εἰς αὐτοὺς ν' ἀπέχωσιν ἀπὸ πάσης ἐπεμβάσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐκλογὰς καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ διευθετοῦν πᾶσαν ἀφορμὴν συγκρούσεως μεταξὺ τῶν πολιτῶν, οὓς καὶ νὰ προτρέπωσιν εἰς ὁμόνοιαν καὶ εὐτακτον ἐνάσκησιν τῶν δικαιωμάτων των. Ἡ Κυβέρνησις, ἔλεγεν ἐν τέλει ὁ Ὑπουργός, θὰ παρακολοιυθῇ ἀγρύπνως τὴν διαγωγὴν ἐνὸς ἐκάστου Διοικητοῦ κατὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν τῶν ἐκλογῶν.

Ἐκλογικὸς ὅμως νόμος δὲν ὑπῆρχε. Τούτου δ' ἕνεκα, ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσισεν ὅπως αἱ ἐκλογαὶ τῶν πληρεξουσίων διεξαχθῶσι συμφώνως πρὸς τὸ ΚΓ' καὶ ἀπὸ 4 Μαρτίου 1829 Ψήφισμα τοῦ Κυβερνήτου Ἰ. Α. Καποδίστρια καὶ τὰς ὑπὸ ἰδίαν χρονολογίαν λεπτομερεῖς ἐκ 14 ἀρθρῶν ὁδηγίας ὑπ' ἀριθ. 10050 τοῦ Κυβερνήτου περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ διεξήγοντο αἱ ἐκλογαί. Διὰ τὴν ὁμαλὴν διεξαγωγὴν τούτων ἀπεφασίσθη ὡσαύτως ὅπως μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ κατὰ τὸ 1843 διοικητικὴ καὶ δημοτικὴ διαίρεσις τοῦ Κράτους καὶ ὁ τότε πληθυσμὸς τῶν Ἐπαρχιῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἡ κατὰ τὸ 1829, ὅτε ἐξεδόθη τὸ ἄνω Ψήφισμα, διαίρεσις τοῦ Κράτους καὶ ὁ τότε ἀριθμὸς τῶν πληρεξουσίων, οἵτινες ἀπῆρτισαν τὴν ἐν Ἀργεῖ Δ'. Ἐθνικὴν Συνέλευσιν. Ἡ ἐκλογὴ τῶν πληρεξουσίων δὲν θὰ ἦτο ἄμεσος, ἀλλ' ἔμμεσος, τοῦτέστιν οἱ ἔχοντες δικαίωμα ψήφου πολῖται θὰ ἐξέλεγον ἐκλέκτορας. Οἰκογένειαι ἀπὸ 15 - 50 τὸν ἀριθμὸν θὰ ἐξέλεγον ἓνα τριούτον ἐκλέκτορα, ἀπὸ 50 - 100 οἰκογένειαι δύο ἐκλέκτορας, ἀπὸ 100 - 200 τρεῖς καὶ οὕτω καθεξῆς, προστιθεμένου ἐνὸς ἐκλέκτορος εἰς ἐκάστην ἑκατοντάδα οἰκογενειῶν. Οἱ πληρεξούσιοι ἐκάστης ἐπαρχίας θὰ ἦσαν

διπλάσιοι τῶν ἀντιπροσώπων, οὓς αὕτη εἶχε δικαίωμα ν' ἀποστείλῃ εἰς τὴν Βουλὴν. Θὰ εἶχον δικαίωμα ψήφου πρὸς ἐκλογὴν ἐκλέκτορος πάντες οἱ αὐτόχθονες Ἕλληνες, οἱ ἄγοντες ἡλικίαν 25 ἐτῶν καὶ ἄνω, οἵτινες συνερχόμενοι εἰς τὴν πλέον εὐρύχωρον Ἐκκλησίαν τοῦ τόπου τῶν θὰ ἤκουον τὴν θεῖαν λειτουργίαν. Μετ' αὐτήν, ὁ ἱερεὺς θὰ κατέστρωνε τὸν κατάλογον τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου κατὰ τὰνωτέρω. Ὁ κατάλογος θὰ ἀνεγινώσκετο μετὰ ταῦτα μεγαλοφώνως καὶ θὰ ἐπεκυροῦτο ὑπὸ τῶν παρόντων κατὰ πλειονοψηφίαν. Τότε ὁ ἱερεὺς, παρουσιαζόμενος ἐν μέσῳ αὐτῶν, θὰ ὥρμιζε πάντας τοὺς πολίτας, ὧν τὰ ὀνόματα εἶχον ἀναγραφῇ εἰς τὸν κατάλογον ὡς κεκτημένων δικαίωμα ψήφου. Ὁ ὅρκος ἦτο οὗτος: «Ἐν ὀνόματι τῆς παναγίας καὶ ἀδαιρέτου Τριάδος ὀρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ Θυσιαστηρίου τοῦ Θεοῦ τῆς ἀληθείας νὰ μὴ δώσω τὴν ψήφόν μου οὔτε διὰ φιλίαν, οὔτε διὰ μῖσος, οὔτε διὰ φόβον ζημίας, οὔτε δι' ἐλπίδα προσωπικοῦ κέρδους, ἀλλὰ κατὰ τὴν συνείδησίν μου καὶ χωρὶς καμμίαν προσωποληψίαν.»

Μετὰ ταῦτα θὰ κατηρτίζετο ὁ κατάλογος τῶν ὑποψηφίων, ὅστις θὰ περιεῖχε τετραπλάσια ὀνόματα τῶν ὅλων ἐκλεκτόρων, οἵτινες θὰ ἐξελέγοντο. Νόμιμοι ἐκλέκτορες θὰ ἀνεδεικνύοντο οἱ λαβόντες τὰς πλειοτέρας ψήφους κατὰ σειράν. Οὗτοι δὲ πάλιν, συνερχόμενοι βραδύτερον μετὰ τῶν λοιπῶν ἐκλεκτόρων τῆς ἐπαρχίας, θὰ κατήρτιζον κατάλογον τῶν ὑποψηφίων πληρεξουσίων τῆς ἐπαρχίας, οἵτινες ὑποψήφιοι θὰ ἦσαν τετραπλάσιοι τῶν ἐκλεγησομένων. Νόμιμοι δὲ πληρεξούσιοι τῆς ἐπαρχίας θὰ ἐξελέγοντο οἱ κατὰ σειράν πλειονοψηφίσαντες. Πρὸ τῆς ψηφοφορίας οἱ ἐκλέκτορες θὰ ἔδιδον τὸν ἀνωτέρω παρατεθέντα ὅρκον.

Τὴν 18 Σεπτεμβρίου ἦτο ἡ ἐπέτειος τῆς ἐορτῆς τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Κατ' ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μετὰ τῆς ἐορτῆς ταύτης θὰ ἡνοῦτο διὰ τὸ ἔτος 1843 καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου. Ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα προσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης ἐν μέσῳ στρατιωτικῆς παρατάξεως, ἐπευφημηθέντες

ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ ῥαινόμενοι ἀπὸ τῶν ἐξωστῶν τῶν οἰκιῶν μὲ ἄνθη ἐκ μέρους ἐνίων κυριῶν. Τὴν ἐσπέραν ἡ πόλις ἐφωταγωγήθη, οἱ Βασιλεῖς δὲ μετέβησαν εἰς τὸ θέατρον ὅπερ ἦτο «λαμπρῶς» φωταγωγημένον.

Παρ' ὅλα ταῦτα, οἱ ἀντιδραστικοὶ ἐξήτουν κατάλληλον εὐκαιρίαν ὅπως ἐκδηλώσωσι τὴν ἀντίδρασιν τῶν. Τὴν 27 Σεπτεμβρίου ἐσημειώθησαν συγκρούσεις ἐν Ἀθήναις μεταξὺ διαφόρων πολιτῶν ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐκλογῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε διαδοθῇ ὅτι αἱ συγκρούσεις αὗται θὰ ἐπανελαμβάνοντο καὶ τὴν νύκτα, ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, πληροφορηθεὶς τοῦτο, διέταξε τὸν ἐν ὑπηρεσίᾳ ὑπασπιστὴν τοῦ ὑποστράτηγον Ἰω. Κολοκοτρῶνην περὶ τὸ μεσονύκτιον νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, τὸν ὁποῖον καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ περὶ τῶν ἐπικειμένων ταραχῶν πρὸς λήψιν παρ' αὐτοῦ τῶν καταλλήλων μέτρων. Ἀλλ' ὁ Κολοκοτρῶνης ἐθεώρησε καλὸν νὰ μεταβῇ εἰς τοὺς στρατῶνας τοῦ πεζικοῦ, ἔνθα ἐπεκράτει μεγάλη ἡσυχία, ἐξήτησε δὲ ὅπως εἰς λόγος μεταβῇ πρὸς φύλαξιν τῶν Ἀνακτόρων, τοῦθ' ὅπερ ὁ ἀξίωματικὸς τῆς ὑπηρεσίας ἠρνήθη ὥς μὴ διδομένης ἱεραρχικῶς τῆς διαταγῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ, ὁ Καλλέργης, εἰδοποιηθεὶς, σπεύδει ἐπὶ κεφαλῇς ἀποσπάσματος ἱππέων πρὸς τοὺς στρατῶνας, συναντᾷ ὅμως καθ' ὁδὸν τὸν Κολοκοτρῶνην, ὃν καὶ ἐπέπληξε δριμύτατα διὰ τὴν στάσιν τοῦ ταύτην.

Τὴν πρωΐαν ὁ Καλλέργης παρεπονέθη πρὸς τὸν Βασιλέα Ὁθωνα διὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ Κολοκοτρῶνη, ὅστις, περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν, διετάχθη ὅπως ἀπομακρυνθῇ ἐπὶ τινα χρόνον ἐκ τῆς Πρωτευούσης, θὰ μετέβαινεν δὲ εἰς Νεάπολιν. Καθ' ἣν στιγμὴν κατήρχετο εἰς Πειραιᾶ ὅπως ἐπιβιβασθῇ τοῦ ἀναχωροῦντος ἀτμοπλοίου, περιυβρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος λαοῦ, ὅστις τὸν ἐθεώρησεν ὥς ἀντιδρώνα κατὰ τῆς 3 Σεπτεμβρίου, μετὰ μεγάλης δὲ δυσκολίας κατώρθωσε νὰ ἐπιβιβασθῇ τοῦ ἀτμοπλοίου, καίτοι συνωδεύετο ὑπὸ ἀποσπάσματος ἐκ 40 ἱππέων.

Ὁχλαγωγία ἐγένετο ἐν Ἀθήναις καὶ τὴν νύκτα τῆς 1 πρὸς τὴν 2 Ὀκτωβρ. πρὸς ἀποδοκιμασίαν τοῦ τέως Ὑπουρ-

γοῦ Γ. Α. Ράλλη. Ὁ Βασιλεὺς Ὅθων, ἐπιθυμῶν νὰ γνωστοποιήσῃ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, πρὸς τοὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους καὶ πρὸς τὸν λαὸν τὴν σταθεράν του ἀπόφασιν ὅπως σεβασθῇ τὴν γενομένην τὴν 3 Σεπτεμβρίου πολιτικὴν μεταβολήν, ἐκάλεσε παρ' αὐτῷ τὴν 2 Ὀκτωβρίου τοὺς Ὑπουργούς, τοὺς Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας, τὸν Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸν στρατιωτικὸν Διοικητὴν τῆς Πρωτευούσης καὶ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ. Πρὸς τοὺς προσελθόντας ὁ Βασιλεὺς εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ἀφ' οὗ παρεδέχθην τὸ συνταγματικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον θεωρῶ ἐν πεποιθήσει ἐπωφελὲς καὶ ἀναγκαῖον διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς ἀγαπητῆς ἡμῶν Ἑλλάδος, ἐπιθυμῶ ἐνθέρμως νὰ εἰσαχθῇ τοῦτο ἐν πάσῃ ἡσυχίᾳ καὶ εὐταξίᾳ. Σᾶς προσεκάλεσα λοιπόν, Κύριοι, διὰ νὰ σᾶς ἐπιφορτίσω νὰ κοινοποιήσητε τὴν σταθεράν μου ταύτην ἐπιθυμίαν εἰς τοὺς ὑποκειμένους σας, εἰς τοὺς φίλους καὶ γνωρίμους σας, ἵνα μὴ τις ἀπατηθεῖς ὥς πρὸς τὴν βασιλικὴν μου θέλησιν, ἐκτραπῇ εἰς πράξεις ἢ λόγους ἐναντίους τῆς νέας τάξεως τῶν πραγμάτων». Μετὰ ταῦτα καλέσας τὸν Πρόεδρον τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Α. Μεταξᾶν παρέδωκεν αὐτῷ τὸ κείμενον τῆς ἀνωτέρω ἀνακοινώσεως, γεγραμμένον ἰδίᾳ αὐτοῦ χειρί. Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἔσπευσε διὰ προκηρύξεώς του ἀπὸ 3 Ὀκτωβρίου νὰ φέρῃ τὴν βασιλικὴν ταύτην ἀνακοίνωσιν εἰς γνῶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Δ'

Ἐπὶ τῇ ἐπικειμένῃ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἡ Κυβέρνησις ἔλαβε δρακόντεια μέτρα διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως ἐν Ἀθήναις. Οὕτως, ὅλον τὸ πυροβολικὸν διετάχθη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Πρωτεύουσαν, δύο λόχοι πεζικοῦ ἀπεστάλησαν εἰς τὰ περίξ χωρία διὰ νὰ καταλάβωσιν ἐκεῖ ἐπικαίρους θέσεις. Εἰς οὐδένα πληρεξούσιον, ἐρχόμενον εἰς Ἀθήνας, θὰ ἐπιτρέπετο νὰ φέρῃ μαζί του πλειοτέρους τῶν δύο ἀκολουθίων, οἷτινες, φθάνοντες, θὰ

ὥφειλον νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα των εἰς τὴν Ἀστυνομίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ θὰ τὰ παρελάμβανον κατὰ τὴν ἀναχωρήσιν των. Ὅλοι οἱ ἄνευ ἐργασίας διετάχθησαν ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἐξ Ἀθηνῶν. Εἰς διάφορα δὲ σημεῖα ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀνηγέρθησαν 36 παραπήγματα, εἰς ἃ θὰ διέμενον στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ παρεμποδίζωσι τὴν εἰς τὰς Ἀθήνας εἴσοδον ἀέργων καὶ ταρχολοιῶν ἐν γένει στοιχείων.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἀναγγέλλον τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, ἔλεγεν ἐν τῇ ἀπὸ 8 Ὀκτωβρίου προκηρῦξει του πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν: «...» Ἀς συνέλθωσι λοιπὸν οἱ ἀντιπρόσωποί σας μὲ ὅλον τὸ θάρρος, αἰσθανόμενοι ὅτι καὶ αὐτοὶ πρῶτοι πρέπει νὰ δώσωσι τὸ παράδειγμα τοῦ ζήλου περὶ τὴν εὐταξίαν, συνοδευόμενοι ἕκαστος ὑπὸ μόνων τῶν ἀναγκαίων ὑπηρετῶν καὶ τούτων ἀόπλων, διότι ἡ συρροὴ ἐνόπλων εἰς τὴν ἔδραν τῆς Συνελεύσεως ὡς ἀντιβαίνουσα εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἀπηγορεύθη ἤδη διὰ τῶν ἀναγκαίων διαταγῶν. Χάρις εἰς τὸν πατριωτισμὸν, εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν σύμπνοιαν τοῦ Ἑθνους ἐξεπληρώθη μέχρι τοῦδε ὅσον ἦτο δυνατόν τὸ εἰς ἡμᾶς ἐμπιστευθὲν σπουδαιότατον ἔργον, ἡ διατήρησις δηλαδὴ τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως καὶ ἡ συγκάλεσις τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸ τέλος τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων πολλάκις ἀναφύονται διαβολαὶ καὶ ῥαδιουργίαι πρὸς ἀνατροπὴν αὐτῶν καὶ πᾶσα κοινωνία ὑπόκειται δυστυχῶς εἰς τοιούτους πειρασμούς, ἃς μὴ δώσωσιν οἱ φίλτατοι ἡμῶν συμπολῖται πίστιν ἢ χώραν εἰς παρομοίας προφανεῖς ἢ κεκρυμμένας ἐπηρεάς. Ἀλλ' ἃς πιστεῦσωσιν εἰς τὴν εἰλικρινῇ μας ταύτην διακήρυξιν, τὴν ὁποίαν ἀποτείνομεν πρὸς αὐτοὺς διὰ νὰ τους ἐνθαρρύνωμεν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων καὶ τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ συνταγματικοῦ Θρόνου τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Μακρὰν ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνας τὰ μισρὰ πάθη, αἱ ἀδόκιμοι φιλοτιμίαι καὶ αἱ κομματικαὶ διαιρέσεις, διὰ τῶν ὁποίων οὐδέποτε κατορθοῦται ἡ ἀναγέννησις τῶν Ἑθνῶν,

ἀλλὰ μᾶλλον καταβυθίζονται αἱ τύχαι των εἰς ἀπεγνωσμένην ἀπώλειαν».

Τὴν 15 Ὀκτωβρίου ἐξεδόθη τὸ Διάταγμα περὶ συγκροτήσεως τῆς Ἐθνοφυλακῆς πρὸς διατήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ πρὸς υπεράσπισιν τοῦ συνταγματικοῦ Θρόνου τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος καὶ τῶν θεμελιωδῶν νόμων τοῦ Κράτους (ἄρθ. 1). Ἡ Ἐθνοφυλακὴ θὰ ὑπῆγετο εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, τῶν διοικητικῶν ὡς καὶ τῶν δημοτικῶν Ἀρχῶν, ἐνίστε δὲ καὶ διήσταν ἡ Ἐθνοφυλακὴ θὰ συνέτρεχε τὸν στρατὸν πρὸς ἀποκρουσιν ἐξωτερικῶν ἐπιθέσεων ἢ ὑποστήριξιν τῆς δημοσίας τάξεως θὰ ὑπῆγετο καὶ εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν στρατιωτικῶν Ἀρχῶν. Κατὰ τὸ ἄρθ. 4, ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἡλικίας ἀπὸ 20 - 50 ἐτῶν, κεκτημένοι ἀκίνητον περιουσίαν ἢ πληρώνοντες ἀμέσους φόρους ἢ φέροντες τὸ ἀριστεῖον τοῦ Ἀγῶνος, θὰ ὑπέκειντο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐθνοφυλακῆς ἐκεῖ ὅπου εἶχον τὴν μόνιμον των ἐγκατάστασιν. Τὸ ἄρθρον ἀναφέρει ἕξ ἐξαιρέσεις καὶ τέσσαρας ἀποκλεισμούς. Ἡ διὰ τὴν σύστασιν καὶ συντήρησιν τῆς Ἐθνοφυλακῆς δαπάνη θὰ ἦτο εἰς βάρος τῶν Δήμων (ἄρθ. 27), ἡ ὑπηρεσία δὲ τῶν ἐθνοφυλάκων καθὼς καὶ τῶν ἀρχηγῶν καὶ ὑπαρχηγῶν αὐτῶν θὰ ἦτο ἄμισθος. Οἱ ἐθνοφύλακες θὰ ἐφωδιάζοντο πρὸς διάκρισιν μὲ ἔγγραφον τοῦ Δημάρχου προσυπογεγραμμένον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐθνοφυλακῆς ἐκάστου Δήμου τοῦ Κράτους, θὰ ἔφερον δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους λευκὸν μετάλλινον σῆμα, ἔχων ἔκτυπα τὰ ἐμβλήματα τοῦ Κράτους.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθανον εἰς τὴν Πρωτεύουσαν οἱ ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκλεγέντες πληρεξούσιοι. Ἐπειδὴ δὲ παρίστατο ἀνάγκη τῆς ἐξελέγξεως τοῦ νομίμου ἢ μὴ τῆς ἐκλογῆς των, συνέστη πρὸς τοῦτο εἰδικὴ δεκαπενταμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ πληρεξουσίων. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην μετέσχον ἕξ πληρεξούσιοι ἐκ μέρους τῶν πελοποννησιῶν πληρεξουσίων, πέντε ἐκ μέρους τῶν στερεοελλαδιτῶν καὶ τέσσαρες ἐκ μέρους τῶν νησιωτῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ, οὕτως ἀπαρτισθεῖσα, ἐξήτασε κατὰ πρῶτων τὰς ἐκλογάς, δι' αἷς δὲν ὑπῆρχον

ἀμφισβητήσεις, διὰ τὰ ἀρχίσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Συνέλευσις τὰς ἐργασίας της μὲ τὰ δύο τρίτα τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεγέντων πληρεξουσίων. Ἡ ἐπιτροπὴ ἠδυνήθη τὰ φέρη ταχέως εἰς πέρας τὸ ἔργον της, ὑποβαλοῦσα τὴν 15 Νοεμβρίου ἐκθεσιν λεπτομερῇ περὶ τῆς τακτικῆς, τὴν ὁποίαν ἐτήρησεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Ἑλληνας τοὺς καταγομένους ἐξ ἑδαφῶν, ἅτινα δὲν προσηρτήθησαν εἰς τὸ Ἑλλ. Κράτος, ἐγκατεστημένους ὅμως νῦν ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἐπιτροπὴ παρέδεχθη ὡς ὀρθὸν τὰ ἀντιπροσωπευθῶσιν οὗτοι δι' ἰδίων πληρεξουσίων ὡς ἀντιπροσωπεύθησαν καὶ κατὰ τὴν ἐν Ἀργεὶ Δ' Ἐθνοσυνέλευσιν. Ἐν τούτοις, προέτεινε τὰς ἀκολούθους μεταβολὰς ἐν τῇ ἀντιπροσωπεύσει των. Ἀντὶ τῶν 14 πληρεξουσίων, οὓς εἶχον ἤδη ἐκλέξει οἱ ἐν Ἑλλάδι Κρήτες, τὰ γίνωσι δεκτοὶ μόνον 8. Ἀντὶ δὲ 4 πληρεξουσίων Σαμίων, τοὺς ὁποίους ἐξέλεξαν πέντε ἐν ὅλῳ ἐκλέκτορες, τὰ γίνωσι δεκτοὶ 2 μόνον. Ἐξ ἄλλου, δὲν ἐγένοντο δεκτοὶ οἱ ὑπὸ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐγκατεστημένων Πατμίων, Καλυμνίων, Καρπαθίων κ.τ.λ. ἐκλεγέντες πληρεξούσιοι καὶ τοῦτο διότι ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἔκρινεν ὅτι ἦσαν ἐλάχιστοι αἱ τοιαῦται νησιωτικαὶ παροικίαι ἐν Ἑλλάδι. Ἐπίσης δὲν ἐγένοντο δεκτοὶ οἱ πληρεξούσιοι, οὓς ἐξέλεξαν οἱ ἐν Ἑλλάδι Κυδωνιεῖς, διὰ τὸν λόγον ὅτι καὶ εἰς ἄλλας προγενεστέρας Ἐθνικὰς Συνελεύσεις οἱ Κυδωνιεῖς δὲν εἶχον τοιοῦτον δικαίωμα, τοῦθ' ὅπερ ὅμως δὲν φαίνεται ἀπολύτως ὀρθόν. Πάντως, οἱ Κυδωνιεῖς ἐπιμείναντες, ὑπέβαλον σχετικῶς ἀναφορὰν καὶ πρὸς τὴν Συνέλευσιν, διεκδικοῦντες τὸ δικαίωμα ν' ἀποστείλωσιν εἰς αὐτὴν ἰδίους πληρεξουσίους, ἀλλὰ μετὰ εὐρεΐαν συζήτησιν ἐν αὐτῇ ἡ αἴτησις τῶν Κυδωνιέων ἀπερρίφθη. Δὲν ἐγένετο ὡσαύτως δεκτὴ ἡ εἰς τὴν Συνέλευσιν ἀποστολὴ πληρεξουσίων τῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀγωνιστῶν. Ἐγένετο ὅμως ἀποδεκτὴ ἡ εἰς αὐτὴν συμμετοχὴ τοῦ Συνταγματάρχου Χατζηχρήστου ὡς πληρεξουσίου τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐγκατεστημένων καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του πολεμησάντων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν Βουλγάρων καὶ Σέρβων.

Τὴν 8 Νοεμβρίου ἐγένετο ἡ ἑναρξίς τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως, ἣτις δὲ θὰ ἐγκαθίστατο ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν προφῶν Ἀνακτόρων, ἐν οἷς εἶχε διαμείνῃ ὁ Βασιλεὺς μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τῶν νέων Ἀνακτόρων, ἅτινα ἐκτίσθησαν ἰδίᾳ αὐτοῦ δαπάνῃ. Ἡ μεγάλη αὕτη αἶθουσα εἶχε διαρρυθμισθῇ καταλλήλως. Τὴν 9 π. μ. πάντες οἱ ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ μεταξὺ συγκεντρωθέντες πληρεξούσιοι μετέ-

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος

βησαν, κατὰ τὸ ἐκδοθὲν ἐπίσημον πρόγραμμα, εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἔνθα ἐτελέσθη δοξολογία ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀττικῆς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὁ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Νεόφυτος Βάμβας ἐξεφώνησεν ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος ἐπικαιρον λόγον, οὗ τὸ τέλος εἶχεν οὕτω: «Εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ λησμονήσωμεν τοιαύτην χάριν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν; Εἶναι ποτε κίνδυνος νὰ ἀτιμάσωμεν τὰ ἐνδοξα τραύματα τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀθλησάντων, νὰ ἀμαυρώσωμεν τὴν δόξαν τῶν

ἡρωϊκῶν ἐκείνων ἀγώνων, τὴν δόξαν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου; Πληρεξούσιοι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, λαοῦ γενναίου καὶ πολυπαθοῦς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, δύναται τις τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν ἢ παθῶν νὰ σᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τὴν καθαρὰν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν τῆς Πατρίδος, τὴν ὁποίαν παριστάνετε; Μὴ γένοιτο, Θεέ!»

Μετὰ τὴν δοξολογίαν, οἱ πληρεξούσιοι, ὧν ἡ ἐκλογὴ εὐρέθῃ ἐν τάξει ὑπὸ τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, μετέβησαν εἰς τὴν Συνέλευσιν. Οὗτοι ἦσαν ἐν ὅλῳ 142, ἦτοι τὰ δύο τρίτα τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ. Οἱ πληρεξούσιοι, ὧν ἡ ἐκλογὴ εἶχεν ἀμφισβητηθῇ, συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς αἰθούσης καὶ δὲν ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος. Οἱ 142 πληρεξούσιοι ἐξέλεξαν ἀμέσως ὥς προσωρινὸν Πρόεδρον τῆς Συνελεύσεως τὸν πολὺν Πανοῦτσον Νοταρᾶν, Γραμματέα δὲ τὸν νεώτερον πληρεξούσιον Σπυρ. Κοπανίτζαν. Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ἐτέλεσεν ἀγιασμόν, μεθ' ὃν οἱ πληρεξούσιοι ἔδωσαν τὸν νεομισμένον ὄρκον, ὃν ἐπανάλαβον ἅπαντες κατὰ περικοπᾶς, ἔχοντες ὑψωμένην τὴν χειρὰ των. Ὁ ὄρκος ἦτο οὗτος: «Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος νὰ ἐκπληρώσω τὰ ἱερὰ τοῦ πληρεξουσίου καθήκοντα πιστῶς πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν συνταγματικὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνα, νὰ μὴ προβάλλω ἢ ψηφίσω τι ἀντιβαῖνον εἰς τὴν πεποίθησίν μου, ἀλλὰ νὰ συντελέσω εὐσυνειδήτως εἰς τὴν σύνταξιν τῶν θεσμῶν, δι' ὧν θέλουν ἐξασφαλισθῇ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ τε ἔθνους καὶ τῆς συνταγματικῆς Μοναρχίας». Ὁ Πρόεδρος Νοταρᾶς, μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντά του ἔνεκα τοῦ βαθμοῦ του γήρατος, ἀνέθηκεν εἰς τὸν Α. Μαυρακορδιῆτον νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς πληρεξουσίους ὅτι ἡ σημερινὴ συνεδρίασις θὰ κατηναλίσκετο μόνον εἰς τὴν ἐπίσημον τελετὴν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως καὶ ὅτι δὲν θὰ διεξήγετο συζήτησις διὰ τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέλεξιν τῆς νομιμότητος τῆς ἐκλογῆς τῶν πληρεξουσίων.

Ἡ Συνέλευσις, παραδεχθεῖσα τὴν πρότασιν ταύτην, προέβη διὰ κλήρου εἰς ἐκλογὴν δεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἥς τὰ

μέλη μετὰ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου τῆς Συνελεύσεως θὰ ὑπεδέχοντο τὸν Βασιλέα. Τὴν 2 μ. μ. ὁ Βασιλεὺς ἐξεκίνησεν ἐκ τῶν Ἀνακτόρων ἐν μέσῳ λαμπρᾶς συνοδείας, ἐνῶ τὰ πυροβόλα ἔρριπτον 21 κανονιοβολισμούς. Ἡ Βασίλισσα ἔφθασεν ὀλίγον τι ἐνωρίτερον εἰς τὴν Συνέλευσιν κατὰ τὸ πρόγραμμα, καταλαβούσα τὴν ὠρισθεῖσαν δι' αὐτὴν θέσιν. Κατόπιν ἔφθασε καὶ ὁ Βασιλεὺς, ὅστις ἀνῆλθεν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐπευφημούμενος ζωνηρῶς ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων, οἵτινες ἑστέκοντο ὄρθιοι ἐν τῇ αἰθούσῃ. Καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ κεκαλυμμένην ἔχων τὴν κεφαλὴν, προσεκάλεσε τοὺς πληρεξουσίους νὰ καθίσωσι, μεθ' ὃ ἀνέγνωσεν ὁ ἴδιος τὸν κάτωθι βασιλικὸν λόγον :

«Κύριοι Πληρεξούσιοι τοῦ Ἑθνους,

Ἐμφανίζομαι εἰς τὸ μέσον ὑμῶν μὲ τὴν εὐφρόσυνον πεποίθησιν ὅτι ἡ Συνέλευσις αὕτη θέλει εἶσθαι ἀγαθὴν πρόξενος εἰς τὴν φιλιτάτην ἡμῶν Ἑλλάδα.

Ἐξ αὐτῆς τῆς καθιδρύσεως τῆς Βασιλείας, διάφοροι ἐλεύθεροι θεσμοὶ ἐτέθησαν, σκοπὸν ἔχοντες νὰ προπαρασκευάσωσι τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τελειωτικοῦ συντάγματος. Ἐλευθέρα δημοτικὴ θεσμοθεσία, ἐπαρχιακὰ συμβούλια, ὀρκωτὰ δικαστήρια, ὑπῆρξαν πρόδρομοι τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος. Ἦδη πρόκειται νὰ ἐπιθέσωμεν εἰς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τὴν κορωνίδα διὰ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ καθιερώσεως τοῦ Συντάγματος.

Ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου ἁς ἐνώσωμεν ἤδη τὰς προσπαθείας μας διὰ τὴν σύστασιν θεμελιώδους νόμου, ἀρμόζοντος εἰς τὰς ἀληθεῖς χρεῖας καὶ περιστάσεις τοῦ Κράτους καὶ ἐπιτηδείου νὰ προαγάγῃ καὶ ἀσφαλίσῃ τὰ δίκαια συμφέροντα ἑκάστου.

Ναί! ἁς βασιλεύῃ ἐν ἰσχύϊ ἡ σοφία καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἁς περιζώσῃ ὅλους ἡμᾶς ὁ κοινὸς δεσμὸς τῆς ἀγάπης. Σχεδιάζοντες τὸ Σύνταγμα τῆς κοινῆς ἡμῶν Πατρίδος ἁς μὴ φειδωλευθῶμεν περὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους παραχωρήσεις, ἀλλ' ἁς ἐμπυχώσῃ καὶ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μόνῃ ἡ κοινὴ ἐπιθυμία τοῦ νὰ προαγάγωμεν καὶ στερεώ-

σωμεν τὴν εὐτυχίαν τοῦ Κράτους. Γνωρίζετε, Κύριοι, τὴν πρὸς τὸ ἔθνος ἀγάπην μου, τὴν ὁποίαν εἰς καρμίαν περὶ στασιν δὲν ἀπηνήθην. Αὕτη μὲ κάμνει νὰ μὴ ἐπιθυμῶ μήτε μεγαλυτέραν μήτε μικροτέραν ἐξουσίαν παρὰ ἐκείνην, ἥτις εἶναι ἀναγκαία πρὸς τὴν ἀσφάλειαν καὶ εὐημερίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄς συνομολογήσωμεν πρὸς ἀλλήλους συνθήκην, τῆς ὁποίας ἡ σκοπιμότης νὰ φέρῃ τὰ ἐχέγγυα τῆς διαμονῆς αὐτῆς καὶ διαρκείας. Ὅλος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ἀτενίζει εἰς ἡμᾶς τοὺς ὀφθαλμούς του, ἡ δὲ ἱστορία θέλει κρίνει τὸ ἔργον μας ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ.

Πεποιθὼς εἰς τὸν ἔμφρονα πατριωτισμὸν σας, ἀνοίγω τὴν παροῦσαν Συνέλευσιν. Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ εἶθε ν' ἀναδείξῃ αὐτὴν σωτήριον καὶ ὠφέλιμον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τῆς Ἑλλάδος ἡ εὐημερία εἶναι ἡ εὐχή μου, εἶναι ἡ δόξα μου.

Τὸν λόγον τοῦ Βασιλέως ἐδέχθησαν οἱ πληρεξούσιοι διὰ ζωηρῶν ἐπευφημιῶν, μεθ' ὃ οἱ Βασιλεῖς ἀπεχώρησαν, προπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς δεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως μὲ τὸν Πρόεδρον αὐτῆς ἐπὶ κεφαλῇς.

Τὴν ἐπαύριον, 9 Νοεμβρίου, ἡ Συνέλευσις ἐξέλεξεν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ κανονισμοῦ τῶν συνεδριάσεων τῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ, ἐκλεγεῖσα διὰ ψηφοφορίας, ἀπετελέσθη ἐκ τῶν πληρεξουσίων Α. Πετσάλη ὡς εἰσηγητοῦ, Ἀναστασίου Λόντου, Γκίκα Δοκοῦ, Κ. Κωστάκη καὶ Σπύρου Μήλιου. Ὁ δεκτὸς γενόμενος κανονισμὸς ἀπετελεῖτο ἐκ 58 ἐν ὅλῳ ἄρθρων.

Ἐπέκειτο ἤδη ἡ ἐκλογὴ τοῦ ὀριστικοῦ Προεδρείου τῆς Συνελεύσεως. Ὁ Ἰω. Μακρυγιάννης ἐπρότεινε σχετικῶς ὅπως ἄνευ εἰδικῆς ψηφοφορίας ἐκλεγῶσι παμψηφεί Ἀντιπρόεδροι οἱ Α. Μαυροκορδάτος, Ἰ. Κωλέττης, Ἀνδρέας Λόντος καὶ Α. Μεταξᾶς. Ὁ Σπύρος Μήλιος ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν ταύτην, ἀλλ' αὕτη ἀπερρίφθη. Γενομένης ψηφοφορίας, Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Πανοῦτσος Νοταρᾶς διὰ 216 ψήφων ἐπὶ 221 ψηφισάντων πληρεξουσίων. Ἀντιπρόεδροι οἱ κάτωθι τέσσαρες: Α. Μαυροκορδάτος, Α. Μεταξᾶς, Ἰω.

Κωλέττης καὶ Α. Λόντος. Γραμματεῖς δὲ οἱ Δρόσος Ν. Δρόσος, Κ. Κολοκοτρώνης, Γ. Αἰνιὰν καὶ Γ. Δοκός. Ὁ ἐκλεγείς ὀριστικὸς Πρόεδρος Νοταρᾶς, μὴ δυνάμενος ἐκ λόγων βαθέος γήρατος νὰ διευθύνῃ τὰς συνεδριάσεις, ἀπηύθυνεν εἰς αὐτὴν ἀναφοράν, εὐχαριστῶν διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ τιμὴν καὶ παρακαλῶν ὅπως ἡ Συνέλευσις ἐπιτρέψῃ ν' ἀναθέσῃ τὰ καθήκοντά του εἰς τὸν πρῶτον Ἀντιπρόεδρον Α. Μαυροκορδάτον. Ἡ Συνέλευσις παρεδέχθη τοῦτο.

Μακρὰ διεσχίσθησαν συζητήσεις περὶ τοῦ τρόπου, καθ'

Ι. Κωλέττης

ὃν θὰ ἐκαλεῖτο ἡ συγκληθεῖσα Συνέλευσις. Ὁ Π. Ρόδιος ἐπρότεινεν ὅπως κληθῇ «Ε'. Ἐθνικὴ Συνέλευσις», ὁ Ῥήγας Παλαμίδης «Συνέλευσις τῆς 3 Σεπτεμβρίου» καὶ ἄλλοι ἄλλως. Ἡ πλειονοψηφία παρεδέχθη ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 24 Νοεμβρίου ὅπως κληθῇ: «ἡ τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις».

Ἡ Συνέλευσις, προχωροῦσα κανονικῶς εἰς τὸ ἔργον της, ἐξέλεξε διὰ ψηφοφορίας ἐπιτροπὴν ἐξ 21 μελῶν πρὸς σύνταξιν τοῦ σχεδίου Ἑλλην. Συντάγματος καὶ ἑτέραν ἐξ 7

μελῶν πρὸς σύνταξιν τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον. Τοῦ ὀριστικοῦ κειμένου τῆς ἀπαντήσεως δεκτοῦ γενομένου, δωδεκαμελὲς ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως, ἐκλεγείσα διὰ κλήρου, ἦν συνώδευσαν καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι Μεταξὰς καὶ Λόντος, μετέβη εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ἔνθα ὁ Μεταξὰς ἀνέγνωσεν εἰς τὸν Βασιλέα τὴν ἀπάντησιν τῆς Συνελεύσεως εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον.

Ἡ ἀπάντησις εἶχεν οὕτω :

«Βασιλεῦ,

Οἱ πληρεξούσιοι τοῦ Ἔθνους, ἀναπέμψαντες εἰς τὸν Ὑψιστον τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας των διὰ τὴν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κατὰ τὴν 8 Νοεμβρίου ἐμφάνισιν τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, ἐκπληροῦσι σήμερον εὐάρεστον καθήκον, ἐκφράζοντες πρὸς αὐτὴν τὰ ζωηρὰ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς βαθείας των εὐγνωμοσύνης αἰσθήματα. Ἀποδεχθέντες ὡς ἀρίστους οἰωνοὺς τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐμβροθεῖς λόγους τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, οἱ πληρεξούσιοι ἀναγνωρίζουσι μετ' ἀμετροῦ ἀγαλλιάσεως ὅτι οἱ συνδεδεσάντες ἀπὸ τοῦ 1833 τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μετὰ τοῦ Βασιλέως του δεσμοὶ ἀπεκατέστησαν ἤδη διὰ παντὸς ἀδιάρρηκτοι ἀπὸ τῆς εὐτυχοῦς ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν τῆς πατρικῆς του καρδίας ἡ γενναιοῦτης ἐπεσφράγισε τὴν ἐκπληρωσιν τῆς ὁμοφώνως ἐκφρασθείσης ἐθνικῆς ἐπιθυμίας.

Τὸ Ἑλλήν. Ἔθνος, Βασιλεῦ, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας του ἀγῶνος, καθιερώσαν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς πράξεις τῶν Συνελεύσεών του τὰς ἐθνωφελεῖς ἀρχὰς καὶ ἐγγυήσεις τοῦ συνταγματικοῦ συστήματος, συναισθάνεται εἰλικρινῇ εὐγνωμοσύνην διὰ τοὺς συμφώνως μὲ τὰς ἀρχὰς ταύτας ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς Βασιλείας τεθέντας ἐλευθέρους θεσμούς. Ἄλλ' ἡ εὐγνωμοσύνη του κατέστη πολλῶν μεγαλυτέρα ἀφ' ἧς ἡ Ὑμ. Μεγαλειότης, ἀσπασθεῖσα τὰς ἐσχάτως ἐκφρασθείσας εὐχὰς του, ἠὺδόκησε νὰ στεφανώσῃ τὰ ἔργα της, συνομολογοῦσα τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν πολίτευμα ὡς συνθήκην μεταξὺ Ἔθνους καὶ Βασιλέως, μέλλουσας νὰ καθιερώσῃ ἀμετασσεύτως

τῶν Ἑλλήνων τὰ δικαιώματα καὶ τοῦ θρόνου τὰ προνόμια.

Ναί, Βασιλεῦ, μόνη ἡ συνθήκη αὕτη, μόνον τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα θέλει δώσῃ ζωὴν καὶ μονιμότητα εἰς τὰς ἐλευθέρους διατάξεις τῶν ἀπὸ τῆς καθιδρύσεως τῆς Βασιλείας κανονισθέντων δεσμῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια ἐκινδύνευσε νὰ χαλαρωθῇ ἔνεκα λυπηρῶν περιστάσεων, ὅπως ἀνεξαρτήτων τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος καὶ τῶν εὐχῶν τοῦ Ἑθνους καὶ θέλει ἀνεγείρῃ ἐπὶ ἀκραδάντων θεμελίων τὸ πολιτικὸν ἡμῶν οἰκοδόμημα. Εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σκέψιν περιλαμβάνοντες οἱ πληρεξούσιοι τὸ ἐνεστὼς καὶ τὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, θέλουσι καταβάλλῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ οἰκοδομήματος τούτου.

Συμμεριζόμενοι πληρέστατα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος καθὼς καὶ τὰς εὐχάς της ὑπὲρ τῆς στερεώσεως καὶ εὐτυχίας τοῦ Κράτους, δὲν θέλουσι φειδωλενθῇ περὶ τὰς δικαίας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παραχωρήσεις, ἀλλ' ὅλαις δυνάμεσι θέλουσι προσπαθῆσθαι νὰ καταστήσωσι μὲν ἅπ' ἑνὸς τὸν θεμελιώδη τοῦ Συντάγματος νόμον, ἀρμόζοντα εἰς τὰς ἀληθεῖς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἄξιον τῆς προσδοκίας τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ν' ἀναδείξωσι δ' ἅπ' ἑτέρου τὴν Μοναρχίαν σεβαστὴν καὶ ἰσχυράν, καθιεροῦντες ὑπὲρ τοῦ θρόνου ὅσα δικαιώματα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν δικαίων συμφερόντων ἑκάστου καὶ τῆς γενικῆς τοῦ Ἑθνους εὐημερίας.

Εὐαρεστηθῆτε, Βασιλεῦ, νὰ πιστεύσῃτε ὅτι εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐγνώρισε τὴν πρὸς αὐτόν ἀγάπην τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος καὶ ὅτι οἱ πληρεξούσιοί του ἐξεύρουν νὰ ἐκτιμήσωσιν αὐτὴν ἐπαξίως. Θέλουσι λοιπὸν ἐπιληφθῇ μὲ πληρεστάτην ἀφοσίωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου καὶ μὲ πνεῦμα εὐθύτητος καὶ πατριωτισμοῦ προβαίνοντες συμφώνως μετὰ τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ὀριστικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος θέλουσιν ἐπιμεληθῇ νὰ ἐπιθέσωσιν εἰς αὐτὸ τὴν σφραγίδα τῆς διαρκείας καὶ μονιμότητος.

Ἐκκληροῦντες οὕτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ὑψίστου τὰ ἱερὰ τῆς ἐντολῆς των καθήκοντα, οἱ πληρεξούσιοι ἐλπίζουν ὅτι θέλουσι δυνηθῆναι νὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ παντὸς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀχώριστον πάντοτε τῆς δόξης καὶ εὐκλείας τοῦ Θρόνου τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος».

Ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 6 Δεκεμβρίου ἐγένετο δεκτὸν ψήφισμα, δι' οὗ ἡ Συνέλευσις ἀπένεμε περιφανῇ ἔπαινον καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς ὅλους τοὺς Ἕλληνας πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικούς τοὺς συντελέσαντας ἐν τῇ Πρωτευούσῃ καὶ κατὰ τὰς ἐπαρχίας εἰς προπαρασκευήν, ἐκτέλεσιν καὶ εὐόδωσιν τῆς ἐθνοσωτηρίου μεταβολῆς τῆς 3 Σεπτεμβρίου. Ὡς ἰδιαίτερον δὲ δεῖγμα τῆς ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν φρουρὰν τῆς Πρωτευούσης διὰ τὴν ἀπὸ τῆς 3 Σεπτεμβρίου μέχρι τοῦδε πατριωτικὴν καὶ ἀνεπίληπτον διαγωγὴν τῆς πρὸς τήρησιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ὡς ἀπόδειξιν τῆς πληρεστάτης πεποιθήσεως, ἣν εἶχεν ἡ Συνέλευσις ὅτι ἡ φρουρὰ τῆς Πρωτευούσης καὶ ὡς φρουρὰ τῆς Συνελεύσεως θέλει τηρήσῃ μέχρι τέλους τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τὴν αὐτὴν ἀξιεπαινον διαγωγὴν, ἡ Συνέλευσις ἐξησφάλιζεν ἰσοβίως ὡς ἐθνικὴν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους ἀξιωματικούς τῆς φρουρᾶς τὸν ἐν ἐνεργείᾳ μισθὸν τοῦ βαθμοῦ των ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῆς ἀνθορμῆτου αὐτῶν παραιτήσεως ἢ τῆς καθαιρέσεως συνεπείᾳ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ε΄

Τὴν 27 Δεκεμβρίου ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως, εἰς ἣν εἶχεν ἀνατεθῆναι ἡ προπαρασκευὴ τοῦ σχεδίου τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος καὶ ἡ διατύπωσις τῶν ἀρθρῶν του, κατέθεσε τὸ ἐν λόγῳ σχέδιον. Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 28 Δεκεμβρίου ὁ Πρωθυπουργὸς Μεταξᾶς, λαβὼν τὸν λόγον, ἐδήλωσεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτῇ ν' ἀποσταλῇ εἰς αὐτὸν τὸ ἐν λόγῳ σχέδιον ἵνα ἐπεξεργασθῇ τὰς διατάξεις του πρὶν ἢ ἡ Συνέλευσις ἀρχίσῃ τὰς ἐπ' αὐτοῦ συζητήσεις της. Ὁ Μεταξᾶς φρονῶν ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς βασιλικῆς παρακλή-

σεως θὰ διηυκόλυνε τὸ ἔργον τῆς Συνελεύσεως δεδομένου ὅτι ἢ μετὰ τὴν ἐν τῇ Συνελεύσει συζήτησιν τῶν διατάξεων τοῦ σχεδίου ἀποστολὴ τούτου εἰς τὸν Βασιλέα πρὸς ἐπεξεργασίαν παρ' αὐτοῦ θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ δυσχερείας ἐν τῇ περαιτέρῳ συνεννοήσει μετὰ Συνελεύσεως καὶ Βασιλέως, συνέστησε τὴν παραδοχὴν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Βασιλέως. Μακρὰ διεξήχθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου συζητήσις ἐν τῇ Συνελεύσει, ἣτις ἐν τέλει ἐφάνη ὅτι δὲν ἐνέκρινε τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς βασιλικῆς ἐπιθυμίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Μεταξᾶς δὲν εἶχε διατυπώσῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου «πρότασιν», ἀλλὰ μόνον «παρατήρησιν», μὴ γενομένην δεκτὴν ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας, ἀπεφασίσθη νὰ μὴ γίνῃ ψηφοφορία ἐπ' αὐτῆς καὶ ἡ ὅλη συζήτησις νὰ μὴ ἀναγραφῇ εἰς τὰ ἐπίσημα πρακτικά. Ἡ πλειονοψηφία παρεδέχθη ὅπως τὸ σχέδιον ἐξετασθῇ ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως, μεθ' ὃ τὸ σχέδιον τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐγκριθέν ν' ἀποσταλῇ εἰς τὸν Βασιλέα πρὸς μελέτην, οὗτος δὲ θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διατυπώσῃ τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις του, ἅς ἡ Συνέλευσις θὰ ἐξήταζεν ἐκ νέου καὶ οὕτω θὰ διετυποῦτο τὸ ὁριστικὸν κείμενον.

Τὴν 3 Ἰανουαρίου 1844 ἦρξατο ἡ κατ' ἄρθρον συζήτησις τοῦ σχεδίου τοῦ Συντάγματος, εἰσηγούμενου τοῦ Λέοντος Μελά. Μακραὶ καὶ πείσμονες διεξήχθησαν συζητήσεις ὥς πρὸς τὴν ὁριστικὴν διατύπωσιν τοῦ περὶ θρησκείας ἁρθρου. Ὁ Σχινᾶς, ὁπαδὸς τοῦ κόμματος τοῦ ζητοῦντος τὴν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπέβαλε σειρὰν τροποποιήσεων, δι' ὧν θὰ ἐκανονίζετο ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τόσον τοῦ Κράτους ὅσον καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μεθ' οὗ θὰ ὑπῆρχεν αὕτη «δογματικῶς καὶ κανονικῶς ἀναποσπάστως ἠνωμένη». Μετὰ τὴν ὁριστικὴν διατύπωσιν τῶν περὶ θρησκείας ὑπ' ἀρ. 1 καὶ 2 ἁρθρων, μεγάλη μερὶς πληρεξουσίων, ἀγομένη κυρίως ἐκ ταπεινῶν καὶ ἰδιοτελῶν ἐλατηρίων, ἐσκέφθη νὰ διαιρέσῃ τοὺς ἐν τῷ Κράτει Ἕλληνας εἰς αὐτόχθονας καὶ νεήλυδας καὶ ν' ἀπομακρύνῃ μετὰ ταῦτα

ἀπὸ τῶν διαφόρων δημοσίων θέσεων τοὺς νεήλυδας, τουτέστι Ἑλληνὰς τινὰς ἐκ τῶν ἐπιλέκτων, προελθόντας ἐκ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐλληνικῶν παροικιῶν ἢ καὶ ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ ὑποδούλου ἐλληνισμοῦ. Μακροὶ συζητήσεις διεξήχθησαν ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω προτάσεως, ἣτις ὑπεβλήθη ὑπὸ τύπον ψηφίσματος τῆς Συνελεύσεως καὶ ἦν ὑπεστήριξαν ἐν αὐτῇ οἱ πληρεξούσιοι Ρήγας Παλαμῆδης, Ἰω. Μακρυγιάννης, Ν. Κορφιωτάκης καὶ ἄλλοι τινές. Τοῦναντίον, οἱ πληρεξούσιοι Α. Πετσάλης, Α. Μαυροκορδάτος, Ἰω. Κωλέτιης καὶ Α. Μεταξᾶς κατεπολέμησαν τὴν πρότασιν, κατα-

Α. Μεταξᾶς

νοήσαντες τὸ ὀλέθριον σχῆμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπήρχετο οὕτως εἰς τὸ Κράτος. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ πλειονοψηφία τῆς Συνελεύσεως παρεδέχθη τὸ ψήφισμα, τὸ ἀρχικὸν ὁμῶς κείμενον αὐτοῦ ἐτροποποιήθη ὀλίγον τι χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀλγεὶνὴ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν τὸ ψήφισμα τοῦτο προῦξένησεν εἰς τὰς ἐλληνικὰς παροικίας τοῦ ἑξωτερικοῦ, ὥστε ὁ ἐπὶ τοῦ Βασ. Οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργὸς Σπ. Τρικούπης ἠναγκάσθη τὴν 27 Ἀπριλίου 1844 διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1041 ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἑξωτερικῷ ἀντιπροσώπους τοῦ Κράτους νὰ ἐξηγήσῃ διὰ μακρῶν τὰ περαιτέρω

αἵτια, ὅφ' ὧν ὁρμωμένη ἐνέκρινε τὸ ψήφισμα ἡ Συνέλευσις καὶ νὰ διαβεβαιώσῃ ὅτι εἶναι ἄδικος ἡ ἐν τῷ ἔξωτερικῷ προξενηθεῖσα κακὴ ἐντύπωσις.

Τὸ ἐν λόγῳ Β' ψήφισμα ἔχει οὕτω :

« Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει ἀμέσως μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Συντάγματος νὰ σχηματίσῃ τὸ προσωπικὸν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, διορίζουσα ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὰς ἑξῆς κατηγορίας :

α'. Τοὺς αὐτόχθονας κατοίκους τῆς Ἑλλην. Ἐπικρατείας καὶ τοὺς μέχρι τέλους τοῦ 1827 ἀγωνισθέντας ἐν αὐτῇ ἢ ἐλθόντας καὶ διαμείναντας μέχρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους· πρὸς δὲ καὶ τοὺς λαβόντας στρατιωτικῶς καὶ ἀποδεδειγμένως μέρος καὶ εἰς τὰς μετὰ ταῦτα, ἦτοι μέχρι τοῦ 1829, κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν γενομένας κατὰ τῶν ἐχθρῶν μάχας.

β'. Τοὺς μεταναστεύσαντας κατοίκους καὶ τοὺς ἀγωνιστὰς τῶν μερῶν τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων, τῶν λαβόντων τὰ ὅπλα εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, ἐλθόντας μέχρι τοῦ 1837, καὶ ἐγκατασταθέντας οἰκογενειακῶς εἰς ἓνα τῶν Δήμων τοῦ Βασιλείου· καὶ τὰ τέκνα ὅλων τῶν εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας ὑπαγομένων.

γ'. Τοὺς μὴ περιλαμβανομένους εἰς τοὺς ἀνωτέρω δύο παραγράφους ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ μὴ διατηρήσῃ οὐδὲ νὰ διορίσῃ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, εἰμὴ τοὺς μὲν ἐλθόντας καὶ ἐγκατασταθέντας εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1827 μέχρι τέλους τοῦ 1832 μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος· τοὺς δὲ μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1832 μέχρι τέλους τοῦ 1837 μετὰ τρία ἔτη, καὶ τοὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ 1837 μέχρι τέλους τοῦ 1843 μετὰ τέσσαρα ἔτη.

Δὲν ὑπάγονται εἰς τὰς ἀνωτέρω κατηγορίας γενικῶς ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, οἱ ἐκτὸς τοῦ Κράτους διοριζόμενοι εἰς διεορμηνευτικὰς καὶ προξενικὰς θέσεις, τὰς ὁποίας ὁ τοῦ Ἀγῶνος Ἑλλήν δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ, καὶ οἱ καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων καὶ τῶν ὥραίων τεχνῶν ὥς πρὸς τὰς εἰδικὰς θέσεις των.

Τὸ παρὸν ψήφισμα ἰσχύει ὥς ἂν ᾗτο καταχωρημένον αὐτολεξεῖ εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἡ παράβασις αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου θεωρεῖται ὥς παράβασις τῶν ὅρων τοῦ Συντάγματος».

Πάντα ἐν γένει τὰ ἄρθρα τοῦ ὑποβληθέντος σχεδίου Ἑλλην. Συντάγματος συνεζητήθησαν εὐρύτατα ἐν τῇ Συνελεύσει, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν Διαδοχὴν καὶ Ἀντιβασιλείαν, εἰς τὰ τῆς συντάξεως τῆς Πολιτείας, εἰς τὰ κατὰ τὴν Βουλὴν, κατὰ τὴν Γερουσίαν. Προκειμένου περὶ τοῦ τρόπου τοῦ διορισμοῦ τῶν Γερουσιαστῶν διευτρώθησαν διάφοροι γνῶμαι. Ἐνιοὶ πληρεξούσιοι ᾗσαν τῆς γνώμης ὅπως οὗτοι διορίζωνται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἕτεροι ὅπως ἐκλέγωνται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 8 Φεβρουαρίου ἡ πλειοψηφία παρεδέχθη τὸν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως διορισμὸν διὰ ψήφων 149 κατὰ 47.

Ζήτημα, ὅπερ προῦκάλεσεν ἀρκετὸν ἐνδιαφέρον ᾗτο καὶ ἡ αἵτησις τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὅπως τὸ Ἰδρυμα τοῦτο ἀντιπροσωπεύεται δι' ἰδιαιτέρου Βουλευτοῦ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ αἵτησις εἰσήχθη πρὸς συζήτησιν τὴν 22 Φεβρουαρίου, ἔδωκε δὲ ἀφορμὴν εἰς ζωηρὰς ἀντιγνώμιας. Ἐν τέλει, ἡ αἵτησις τοῦ Πανεπιστημίου ἐγένετο ἀποδεκτὴ διὰ ψήφων 119 κατὰ 44. Κατὰ τὰς μετέπειτα πρώτας μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτευματος βουλευτικὰς ἐκλογάς, τὸ Πανεπιστήμιον ἐξέλεξε, τὴν 15 Ἰουνίου, ὥς Βουλευτὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρθ. 30 τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου τὸν Α. Μαυροκορδάτον, ἀρχηγὸν τοῦ ἀγγλοφίλου κόμματος, καὶ δὴ διὰ μεγάλης πλειοψηφίας εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης πρὸς αὐτόν, συνηγόρησαντα ἐκθύμως ὑπὲρ τῆς ἰδιαιτέρας ἀντιπροσωπεύσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὰς γενομένας σχετικῶς ἐν τῇ Συνελεύσει συζητήσεις. Ἐν τούτοις, ἡ Βουλὴ ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτῆς τῆς 10 Δεκεμβρίου ἠκύρωσε τὴν ἐν λόγῳ ἐκλογὴν τοῦ Μαυροκορδάτου διὰ ψήφων 48 ὑπὲρ τῆς ἀκυρώσεως καὶ 25 κατ' αὐτῆς, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ Βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχεν ἐκλεγῇ μεταξὺ τῶν καθηγητῶν του καὶ ὄχι ἐκτὸς αὐτοῦ. Ὑπὲρ τῆς

ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ὠμίλησαν ἐν τῇ Βουλῇ οἱ βουλευταὶ Ἰω. Δαμιανὸς καὶ Δημ. Δρόσος, ἰσχυρισθέντες ὅτι ὁ βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου θὰ ἠδύνατο νὰ ληφθῇ ἐκτὸς ἢ ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ ἀκύρωσις ὠφείλετο μᾶλλον εἰς κοινοματικὸν φρατρίασμόν τῆς Κυβερνήσεως Κωλέττη.

Μετά τινας δὲ συζητήσεις ἐπὶ δευτερευόντων τινῶν ζητημάτων ἡ Συνέλευσις ἐπεράτωσε τὴν 19 Φεβρουαρίου τὴν ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Συντάγματος συζήτησιν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐν τῷ μεταξύ, τὴν 14 Φεβρουαρίου, ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Α. Μεταξᾶς εἶχεν ὑποβάλῃ τὴν παραίτησίν του, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ. Κανάρη.

Τὴν 21 Φεβρουαρίου ἡ Συνέλευσις ἐξέλεξε διὰ κλήρου εἰκοσιτετραμελῆ ἐπιτροπὴν, ἣτις τὴν αὐτὴν ἡμέραν παρουσίασε πρὸς τὸν Βασιλέα τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐγκριθὲν σχέδιον Ἑλλήν. Συντάγματος ὡς καὶ τὰ κείμενα τεσσάρων ψηφισμάτων ἐκδοθέντων παρ' αὐτῆς. Ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, ἂφ' οὗ ἐλάμβανε γνῶσιν τοῦ σχεδίου, θὰ διετύπου τὰς ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεις του, αἷς καὶ θὰ διεβίβαζεν εἰς τὴν Συνέλευσιν πρὸς ἐξέτασιν παρ' αὐτῆς.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος τῆς Συνελεύσεως Μαυροκορδάτος προσεφώνησε καταλλήλως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὸν Βασιλέα, ὅστις ἐξέφρασε τὴν εὐχαρίστησίν του, βλέπων ὅτι τὸ ἔργον τῆς Συνελεύσεως εἶχε τοσοῦτον προχωρήσῃ. «Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, προσέθεσε, ἐκφράζω εἰς ὑμᾶς καὶ δι' ὑμῶν πρὸς τὴν Συνέλευσιν τὴν εὐχαρίστησίν μου διὰ τὴν ἣν ἔδειξε φρόνησιν καὶ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴν βασιλικήν μου σύζυγον ἀφοσίωσιν. Φροντίζων ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ Ἑθνους, θέλω μελετήσῃ μετ' ἐπιστασίας τὸ σχέδιον καὶ θὰ σπεύσω νὰ κοινοποιήσω εἰς τὴν Συνέλευσιν τὰ ἀποτελέσματα τῶν σκέψεών μου».

Πράγματι, διὰ Διαγγέλματός του ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου ὁ Βασιλεὺς ἀνεκοίνωσε πρὸς τὴν Συνέλευσιν τὰς ἐπὶ τοῦ σχεδίου παρατηρήσεις του. Ἰδιαίτερος δ' ἐφίστα τὴν προσοχὴν ταύτης ἐπὶ τοῦ β' Ψηφίσματος, περὶ οὗ ἐν ἐκτάσει ἀνωτέρω ὁ λόγος, καὶ διετύπου τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀκριβῶς τὸ Ψήφισμα ἄνευ ἐπιβλαβῶν συνε-

πειῶν, ἰδίᾳ προκειμένου περὶ τῶν δημοσίων θέσεων, αἵτινες ἀπαιτοῦσιν εἰδικὰς γνώσεις ὥς αἱ δικαστικαὶ καὶ τινες ἄλλαι. Ὁ Βασιλεὺς συνίστα νὰ συμπληρωθῇ τὸ Ψήφισμα διὰ τῆς προσθήκης διατάξεως, δι' ἧς θὰ ἐδίδετο εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὸ δικαίωμα νὰ κάμνῃ ἐξαιρέσεις, ὅταν θὰ ἐπείθετο ὅτι τὸ συμφέρον τοῦ Ἑθνους ἀπῆται τοῦτο ἕνεκα εἰδικῶν γνώσεων ὠρισμένου ἀτόμου ἢ ἕνεκα τῶν παρουσιαζομένων περιστάσεων. Πρὸς πρόληψιν καταχρήσεων ὁ Βασιλεὺς παρεῖχε τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἂν ἡ Συνέλευσις παρεδέχετο τὴν ἀποψιν ἢν διετύπου, δὲν θὰ ἐποιοεῖτο χρῆσιν ταύτης ἐν τῷ διορισμῷ τῶν Ὑπουργῶν.

Ἡ Συνέλευσις συνεζήτησε τὰς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως προταθείσας τροποποιήσεις, ἐξ ὧν ἄλλας παρεδέχθη καὶ ἄλλας ἀπέκρουσεν. Ὡς πρὸς τὸ β' Ψήφισμα, τοῦτο παρέμεινεν ὡς ἀρχικῶς διετυπώθη ἐν τῷ συνόλῳ του, εἰσῆχθη μόνον ἐξαιρέσεις προκειμένου περὶ τῶν προξενικῶν καὶ διερμηνευτικῶν θέσεων, ἃς ὁ τοῦ Ἀγῶνος Ἑλλήν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ, ἀπομακρύνων τοὺς νῦν τιτλούχους τῶν εἰδικῶν τούτων θέσεων.

Τὴν 4 Μαρτίου ἐπιτροπὴ ἀπαρτιζομένη ἐκ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Κανάρη καὶ τῶν Ἀντιπροέδρων τῆς Συνελεύσεως, παρουσιασθεῖσα εἰς τὸν Βασιλέα, ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνελεύσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰς τροποποιήσεις, τὰς ὁποίας εἶχε προτείνει οὗτος εἰς τὸ σχέδιον. Ὁ Βασιλεὺς ἀπήντησεν ἐγγράφως εἰς τὴν γενομένην αὐτῷ ἀνακοίνωσιν ὅτι δὲν διστάζει νὰ ἀποδεχθῇ τὰς τελικὰς ταύτας ἀποφάσεις τῆς Συνελεύσεως, «ἅφ' οὗ ἐξεπλήρωσε τὸ χρέος του, παραστήσας εἰς αὐτὴν ὅτι εἰλικρινῶς ἔκρινεν ὡς συντελεστικὸν εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ Ἑθνους». Τὴν βασιλικὴν ταύτην ἀπάντησιν ἀνέγνωσεν ὁ Κανάρης εἰς ἐπήκοον πάντων ἐν τῇ Συνελεύσει, ἣτις ἀνευφήμησε τὸν Βασιλέα. Ἐκκληρώθη ἔπειτα ἐπιτροπὴ ἐξ 63 μελῶν, ἣτις μεταβᾶσα περὶ τὴν 7 μ. μ. εἰς τὰ Ἀνάκτορα ὑπέβαλεν εἰς τὸν Βασιλέα τὰ συγχαρητήρια τῆς Συνελεύσεως.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος Μαυροκορδάτος προσεφώνησε τὸν Βασιλέα ὡς ἑξῆς: «Ἡ τετάρτη Μαρτίου εἶναι καὶ θέλει

μείνη μία τῶν λαμπροτέρων ἡμερῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, διότι κατ' αὐτὴν ἀπεφασίσθη πλέον ὀριστικῶς ἡ μέλλουσα εὐδαιμονία της. Νίκαι λαμπραί, μεγάλα κατορθώματα, κατακτήσεις ἱστορικαὶ ἐδόξασαν πολλάκις καὶ ἐλάμπρυναν ἀνθρώπους καὶ Ἕθνη. Ἄλλ' ὅ,τι ἐπραγματοποίησεν, ὅ,τι ἠσφάλισε πάντοτε τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν τῶν εἶναι ἡ ἐλευθέρᾳ θεσμοθεσίᾳ τῶν καὶ ὅσοι συνέτρεξαν εἰς αὐτὴν ἐκείνων τὰ ὀνόματα εἶναι δίκαιον γ' ἀναφέρονται μὲ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης ἀπὸ τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Τοιούτους θεσμοὺς ἐξησφάλισες, Βασιλεῦ, διὰ τῆς παραδοχῆς καὶ κυρώσεως τοῦ πολιτικοῦ μας Συντάγματος. Ἡ Συνέλευσις συνησθάνθη ὅσῃν διὰ τοῦτο ὀφείλει εὐγνωμοσύνην καὶ ταύτης τὴν εἰλικρινῇ ἔκφρασιν μᾶς ἐπεφόρτισε νὰ φέρωμεν εὐσεβάστως ἐνώπιον τῆς Ὑμ. Μεγαλειότητος». Ὁ Βασιλεὺς ἀπαντῶν ἐδήλωσεν ὅτι «ὁ ἐνθουσιασμὸς μὲ τὸν ὁποῖον ἡ Συνέλευσις ἐδέχθη σήμερον τὴν διακοίνωσίν μου μ' ἔδωσε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἐγνώρισε τὰ ὑπὲρ τοῦ Ἕθνους αἰσθήματά μου. Ναί! Ἡ ἀμοιβαία μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ λαοῦ ἐμπιστοσύνη εὐκολύνει τὰς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος προσπάθειάς τῆς Κυβερνήσεως, τὴν δὲ τοῦ Ἕθνους ἐμπιστοσύνην θέλω θεωρήσῃ πάντοτε ὡς τὴν γλυκυτέραν ἀνταμοιβὴν τῶν κόπων μου».

Τὴν 4 Μαρτίου τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐξέδωκεν ἐνθουσιώδη προκήρυξιν πρὸς τὸν λαόν, πρὸς ὃν ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ μέγα ἔργον τῆς Συνελεύσεως ἐξεπληρώθη. «... Σύνταγμα πλέον καὶ Βασιλεὺς, ἰδοὺ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης σας, τῆς παντοτεινῆς ἀφοσιώσεώς σας, ἐλέγετο ἐν τῇ προκήρυξί. Βασιλεὺς καὶ Σύνταγμα, ἰδοὺ ὁ καρπὸς τόσων ἀγώνων, τόσων αἱμάτων, τόσων θυσιῶν, τόσων δακρύων. Σύνταγμα καὶ Βασιλεὺς, ἰδοὺ ἡ ἱερὰ παρακαταθήκη, τῆς ὁποίας ἡ φύλαξις ἀνατίθεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν σας καὶ ἣτις μόνη ἐγγυᾶται καὶ ἐξασφαλίζει τὴν εὐδαιμονίαν σας».

Ἐκτὸς τοῦ κειμένου τοῦ Συντάγματος, ἡ Συνέλευσις συνεζήτησε καὶ ἐξέδωκε καὶ δεκαοκτὼ ἐν ὧν Ψηφίσματα ἐπὶ διαφόρων θεμάτων. Ἐπεξεργάσθη δὲ καὶ διετύπωσε καὶ τὸν ἐκλογικὸν νόμον.

Τὴν 16 Μαρτίου ἐξελέγη διὰ κλήρου δωδεκαμελὴς ἐπιτροπὴ ἵνα μεταβαίνοῦσα παρὰ τῷ Βασιλεῖ ἀναγγεῖλῃ αὐτῷ ὅτι τὸ ἔργον τῆς Συνελεύσεως ἐτελείωσε καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ προσέλθῃ ὅπως δώσῃ τὸν νενομισμένον εἰς τὸν νέον Σύνταγμα ὄρκον. Οἱ πληρεξούσιοι Μεταξᾶς καὶ Παλαμίδης ἐξέφρασαν τὴν γνώμην ὅπως καὶ μετὰ τὴν ὀρκομωσίαν τοῦ Βασιλέως συνεχισθῶσι περαιτέρω αἱ ἐργασίαι τῆς Συνελεύσεως. Ὁ Ἀντιπρόεδρος ὅμως αὐτῆς Μαυροκορδάτος ἀντέκρουσε τὴν γνώμην ταύτην. Ὁ αὐτὸς Ἀντιπρόεδρος, εὐχαριστήσας τὴν Συνέλευσιν διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς, συνεχάρη τὸ ἔθνος διὰ τὴν αἰσίαν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου.

Τὴν 17 Μαρτίου οἱ Ἀντιπρόεδροι τῆς Συνελεύσεως μετὰ τῆς ἀνωτέρω δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς ἀνεκοίνωσαν εἰς τὸν Βασιλέα τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Σώματος καὶ τὴν παράκλησιν αὐτοῦ ὅπως προσερχόμενος ὀρκισθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ. Τὴν 18 Μαρτίου, περὶ τὴν 10 π. μ., ἐγένετο ἐπίσημος τελετὴ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, εἰς ἣν εἶχε παρασιτῇ καὶ ὁ Βασιλεὺς μετὰ τῆς Βασιλίσσης. Τὴν 2 μ. μ. τῆς ἰδίας ἡμέρας, προσερχόμενος εἰς τὴν Συνέλευσιν, θὰ ἔδιδε τὸν νενομισμένον ὄρκον ὁ Βασιλεὺς Ὁθων. Ὀλίγον τι πρότερον, ἔφθασεν εἰς τὴν Συνέλευσιν ὁ Πρωθυπουργὸς Κανάρης κομίζων τὸν Μεγαλόσταυρον τοῦ Σωτῆρος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀπονείμει ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Συνελεύσεως Πανοῦτσον Νοταρᾶν καὶ δι' οὗ περιέβαλεν ἰδιοχείρως τὸν πολιδὸν Πρόεδρον ὁ Κανάρης ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τῆς Συνελεύσεως. Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ τὸ Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως ὑπεδέχθησαν τὸν Βασιλέα εἰς τὴν θύραν ὧς καὶ ὁ στρατιωτικὸς Διοικητὴς τῆς Πρωτευούσης Δ. Καλλέργης, πρὸς ὃν ὁ Βασιλεὺς ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκειάν του δι' ὅσους κόπους κατέβαλε πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως. Ἀνήγειλε δὲ συγχρόνως εἰς αὐτὸν ὅτι ἐπροβιβάσθη εἰς Ὑποστράτηγον καὶ διωρίσθη ταυτοχρόνως ὑπασπιστής του. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ Συνέλευσις εἶχε παράσχη εἰς τὸν ἥρωα πρωτοῦργον τοῦτον τῆς 3 Σεπτεμβρίου καὶ τὴν γενικὴν πολιτογράφησιν καθ' ὅλον τὸ Κράτος τιμῆς ἔνεκεν.

Φθάσας εἰς τὸν στηθέντα θρόνον, ὁ Βασιλεὺς ἀνῆλθεν ἐπ' αὐτοῦ, ὁπόθεν ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς πληρεξουσίους τοὺς λόγους τούτους: «Χαίρω διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς συντάξεως τοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος, ἐμφανίζομαι δὲ ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν διὰ νὰ ἐπισφραγίσω αὐτὸ διὰ τοῦ ὠρισμένου ὅρκου». Ἐπειτα πλησιάσας τὴν τράπεζαν, ἐφ' ἧς εὗρίσκετο τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ Σύνταγμα, ἡσπασθῆναι τὸ πρῶτον, μεθ' ὃ θέσας ἐπ' αὐτοῦ τὴν χεῖρα, ἔδωκε τὸν ὅρκον: «Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ προστατεύω τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους τοῦ Ἑλλην. Ἐθνους καὶ νὰ διατηρῶ καὶ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Ἑλλην. Κράτους». Μετὰ τὰς ἐπακολουθησάσας ἀνευφημίας, ὁ Βασιλεὺς εἶπε: «Εὐχομαι ὅπως τὸ Σύνταγμα, ὁ ἱερὸς οὗτος καὶ ἄρρηκτος δεσμὸς μεταξὺ Βασιλέως καὶ Ἐθνους, στερεώσῃ καὶ προαγάγῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Περαιωθέντος ἤδη τοῦ ἔργου, διὰ τὸ ὁποῖον συνεκάλεσα τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, κηρύττω τὴν λῆξιν αὐτῆς».

Τὴν ἐσπέραν ἡ πόλις ἐφωταγωγήθη, περὶ δὲ τὴν 8 μ. μ. ὁ στρατὸς μὲ ἀναμμένας δάδας καὶ μὲ τὴν μουσικὴν τῆς φρουρᾶς ἐπὶ κεφαλῆς μετέβη εἰς τὴν Πλατεῖαν τῶν Ἀνακτόρων, ὁπόθεν ἀνευφήμησε τοὺς Βασιλεῖς, οἵτινες εἶχον ἐξέλθῃ εἰς τὸν ἐξώστην. Διὰ Β. Διατάγματος ἀπὸ 18 Μαρτίου 1844 διετάσσετο ἡ διὰ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» δημοσίευσις τοῦ πολιτικοῦ Συντάγματος τῆς Ἑλλάδος καὶ παρειγγέλλοντο πᾶσαι αἱ δικαστικαί, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ τοῦ Κράτους καὶ πάντες ἐν γένει νὰ τηρήσωσιν ἀπαρεγκλίτως τὸ δημοσιευόμενον Σύνταγμα.

5'

Λήξαντος οὕτω τοῦ ἔργου τῆς Συνελεύσεως, παρητήθη τὸ ὑπὸ τὸν Κανάρην Ὑπουργεῖον διὰ νὰ σχηματισθῇ φυσικῶ τῷ λόγῳ συνταγματικὸν Ὑπουργεῖον, ὅπερ καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν πρώτων βουλευτικῶν ἐκλο-

γών. Ὁ Ὅθων ἀνέθεσε τὴν ἐντολὴν ταύτην εἰς τὸν Μαυροκορδάτον καὶ τὸν Κωλέττην, ἐπειδὴ ὅμως οὗτοι δὲν συνεφώνησαν ἐν τῇ διανομῇ τῶν χαρτοφυλακίων, κατέθεσαν τὴν ἐντολὴν, μεθ' ὃ ἐσημμάτισεν Ὑπουργεῖον ὁ Μαυροκορδάτος τὴν 30 Μαρτίου. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν διωρίσθη ὁ Σπ. Τρικούπης. Τόσον τὸ ὑπὸ τὸν Α. Μεταξᾶν ῥωσόφιλον κόμμα ὅσον καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Ἰω. Κωλέττην γαλλόφιλον ἀνέλαβον μετ' ὀλίγον ζωηρότατον ἀγῶνα κατὰ τῆς ὑπὸ τὸν Α. Μαυροκορδάτον Κυβερνήσεως.

Ἡ Συνέλευσις εἶχεν ἐπεξεργασθῇ μετὰ μακρὰς ἐν αὐτῇ συζητήσεις τὸν περὶ ἐκλογῆς τῶν Βουλευτῶν νόμον, ὅστις, ἐγκριθεὶς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἐδημοσιεύθη μετὰ ταῦτα. Κατὰ τὸ 1 ἄρθ. τοῦ νόμου τούτου, ἐκάστη ἐπαρχία θὰ ἐξέλεγεν ἀριθμὸν βουλευτῶν ἀνάλογον τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς. Οὕτως, ἐπαρχίαι ἔχουσαι πληθυσμὸν δέκα χιλιάδων ψυχῶν θὰ ἐξέλεγον ἓνα βουλευτὴν, αἱ ἔχουσαι πλεόν τῶν δέκα χιλιάδων μέχρις εἴκοσι, δύο βουλευτάς, αἱ ἔχουσαι πλεόν τῶν εἴκοσι χιλιάδων μέχρι τριάκοντα, τρεῖς βουλευτάς καὶ αἱ πέραν τῶν τριάκοντα χιλιάδων, τέσσαρας. Οἱ Βουλευταὶ θὰ ἐξελέγοντο ἀμέσως ὑπὸ τῶν πολιτῶν τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου (ἄρθ. 4). Ἐν τῇ Συνελεύσει εἶχεν ὑποστηρικθῇ ἡ ἔμμεσος ἐκλογή, ἀλλ' ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 6 Μαρτίου ἡ Συνέλευσις παρεδέχθη διὰ ψήφων 179 κατὰ 5 τὸ σύστημα τῆς ἀμέσου ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλογῆς. Ἐκλογεῖς θὰ ᾔσαν οἱ συμπληρώσαντες τὸ 25 ἔτος τῆς ἡλικίας τῶν καὶ ἔχοντες ἰδιοκτησίαν τινὰ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας, ἐν ᾗ ἔχουσι τὴν πολιτικὴν διαμονήν των, ἢ ἐξασκοῦντες ἐν αὐτῇ ὅποιονδήποτε ἐπάγγελμα ἢ ἀνεξάρτητον ἐπιτήδευμα (ἄρθ. 5). Ἡ ἐκλογή θὰ ἐγίνετο διὰ ψηφοδελτίου (ἄρθ. 19). Ἡ κάπη δὲ ἡ περιέχουσα τὰ ψηφοδέλτια ἐκάστου Δήμου καὶ ἥτις θ' ἀπεστέλλετο εἰς αὐτὸν ἐσφραγισμένη μετὰ τὴν σφραγίδα τῆς Διοικήσεως ἐφ' ὅλων τῶν γωνιῶν, θὰ μετεφέρετο μετὰ τὴν λῆξιν τῆς πρὸς ἐκλογὴν προθεσμίας εἰς τὴν πρωτεύουσιν τῆς ἐπαρχίας, ὅπου καὶ θὰ ἐγίνετο ἡ ἀποσφράγισίς της καὶ ἡ διαλογὴ τῶν ψήφων ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Διοικητοῦ καὶ ἐνώπιον τῶν κατὰ τὸ ἄρθ. 18 ἐφορευουσῶν τὰ τῆς

ψηφοφορίας ἐπιτροπῶν ὅλων τῶν Δήμων (ἄρθ. 23). Ἡ ψηφοφορία θὰ διήρκει ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας (ἄρθ. 16). Τὸ ἄρθ. 27 προσδιώριζε τὰ προσόντα τοῦ δυναμένου νὰ ἐκλεγῇ ὡς Βουλευτής. Τὰ ἄρθ. 30 καὶ 31 ἐκανόνιζον τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Βουλευτοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ δὲ ἄρθ. 34 ῥητῶς καθώριζεν ὅτι οἱ κληρικοὶ δὲν δύνανται οὔτε νὰ ἐκλέξωσιν οὔτε καὶ νὰ ἐκλεγῶσι.

Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν μετὰ μεγάλου πείσματος καθ' ὅλον τὸ Κράτος χάρις εἰς τὰς θεμιτὰς καὶ ἀθεμίτους ἐνεργείας τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ἥτις τὰ πάντα ἐμηχανεύθη διὰ τὴν νόθευσιν αὐτῶν. Εἰς τὴν Λακωνίαν μάλιστα αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν κατὰ τρόπον αἵματηρόν, ἐξελέγησαν δὲ Βουλευταὶ οἱ ὑπὸ τὸ κόμματος Μαυρομιχάλη ὑποστηριχθέντες. Ἐν Ἀθήναις ὡσαύτως ἐπεκράτησε μεγάλη ἀταξία. Ἡ Κυβέρνησις Μαυροκορδάτου, ἥτις κατέβαλε τῷ ὄντι πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν ὅπως αἱ ἐκλογαὶ γίνωσιν ἐν πλήρει τάξει καὶ ἐλευθέρως, εἶχεν ἀποφασίσει ν' ἀφίση τὸν τόπον τῆς ψηφοφορίας ἐν Ἀθήναις τελείως ἐλεύθερον ὅπως ἐλευθέρως ψηφίσωσιν οἱ πολῖται κατὰ τὰ πολιτικά των φρονήματα. Ἐνόμισεν ὅμως ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὰ προσήκοντα μέτρα ὅπως μὴ διασαλευθῇ ἡ τάξις ἀνὰ τὴν πόλιν, εἰς ἣν εἶχον συρρεύσει πλεῖστα ὅσα ἄτακτα στοιχεῖα, τεθέντα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως.

Ὁ Βασιλεὺς Ὅθων, φοβούμενος ὅτι ἡ λῆψις τοιούτων μέτρων θὰ ἐχειροτέρευε τὴν ὑφισταμένην ἐν τῇ Πρωτευούσῃ ἐκρυθμον κατάστασιν, δὲν ἐνέκρινε κατ' εἰσήγησιν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως τὰ στρατιωτικὰ μέτρα, ἀ ἐσκόπει νὰ λάβῃ ἡ Κυβέρνησις Μαυροκορδάτου. Οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτοπροσώπως ὁ Βασιλεὺς παρέσχε τὴν ἄδειαν εἰς τὸν Δ. Μαυρομιχάλην ὅπως μεταβῇ εἰς Λακωνίαν, παρὰ τὴν γνώμην τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις εἶχε διατάξῃ ὅπως ἀπομακρυνθῶσιν ἐκεῖθεν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν δύο ἀντιμαχομένων πολιτικῶν μερίδων καὶ τοῦτο ἵνα μείνῃ ὁ λαὸς ἐλεύθερος ἐν τῇ ἐνασχίσει τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων. Συνεπεία τῆς

στάσεως ταύτης τοῦ Βασιλέως, ἡ Κυβέρνησις Μαυροκορδάτου ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν της.

Ἐν τῷ μεταξύ, τὴν 3 Αὐγούστου, ἦρξαντο ἐν Ἀθήναις αἱ ἐκλογαὶ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης. Τὴν πρώτην ταύτην ἡμέραν, οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, στρατολογήσαντες ὄχλον, ἐπολιόρκησαν τὸν τόπον τῆς ψηφοφορίας καὶ παρημποδίσαν τὴν εἰς αὐτὸν εἴσοδον παντὸς ἀντιφρονούντος. Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς ἡ ἰδίᾳ κατάστασις παρατηρήθη εἰς τὸν τόπον τῆς ψηφοφορίας. Ὁ Δ. Καλλέργης, ὑποψήφιος Βουλευτής, μετέβη ἐκεῖ αὐτοπροσώπως διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τάξιν. Ὁ πολὺς λαὸς ὑποδέχεται μὲ ἐπευφημίας τὸν δημιουργὸν τῆς 3 Σεπτεμβρίου, τοῦτο προκαλεῖ τὴν μῆνιν τῶν ἀντιφρονούντων, οἵτινες ἀρχίζουν νὰ τὸν ἀποδοκιμάζουν, θὰ ἐπιπτε δὲ καὶ θῦμα ἀγρίας δολοφονίας, ἂν δὲν ἐπρόφθιανέ τις νὰ κρατήσῃ τὴν χεῖρα τοῦ δολοφόνου. Ὁ Καλλέργης ἀπεσύρθη εἰς τινα πλησίον οἰκίαν. Ταῦτα μαθὼν ὁ Βασιλεὺς ἔσπευσε πρὸς τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ του Γρίβα Γαρδικιώτη. Οἱ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὁπαδοὶ διετύπωσαν αὐτῷ διάφορα παράπονα, μετ' ἃ ἀπεχώρησεν ὁ Ὅθων καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ὀχλαγωγία εὗρίσκετο εἰς τὸ μεγαλύτερον σημεῖον τῆς ἐντάσεώς της. Δὲν καταρτίθῃ δυστυχῶς ν' ἀποτραπῇ ἡ σύρραξις, ἥτις ἔσχε καὶ τινα θύματα. Βουλευταὶ ἐν Ἀθήναις ἐξελέγησαν οἱ Ἰω. Κωλέτης, Δ. Καλλιφρονᾶς, Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ Σταῦρος Βλάχος. Ὁ Δ. Καλλέργης δὲν ἐπέτυχε.

Μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως Μαυροκορδάτου ἔσπευσε νὰ παραιτηθῇ καὶ ὁ στρατιωτικὸς Διοικητὴς τῆς Πρωτευούσης Δ. Καλλέργης, ὅστις ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀπηύθυνε θερμὴν προκήρυξιν, τὴν 8 Αὐγούστου, πρὸς τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ἣ ἔλεγε: «Ὅτε μετ' οὐ πολὺ ὁ ἥλιος τῆς 3 Σεπτεμβρίου ἀνατείλῃ, χαιρετίσατέ τον θαρραλέως. Εἰπέτε του νὰ κηρύξῃ εἰς τὰ δύο ἡμισφαίρια, τὰ ὁποῖα ζογονεῖ, ὅτι ἂν εἶναι κατάξηροί οἱ βράχοι, οἵτινες σᾶς περικυκλοῦσι, θερμὸς καὶ θαλερὸς ὅμως εἶναι ὁ πατριωτισμός, ὅστις φλέγει τὰς καρδίας σας. Τὸν ἡσπάσθην πρὸ

ἐνὸς ἔτους μὲ καρδίαν καθάραν, θαρραλέως θέλω τὸν χαιρέισιν καὶ τώρα. Θέτων τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν μου, συναισθάνομαι ὅτι δὲν ἤκουσα ἄχρι σήμερον παρὰ τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ καθήκοντός μου. Καὶ οἱ ὅλγοι ἐκεῖνοι, ὅσοι ἠθέλησαν νὰ προσάψωσι μῶμον εἰς τὸν χαρακτῆρά μου, ἃς θέσωσι κατ' ἐκείνην τὴν ἀξιομνημόνευτον ἡμέραν τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν των καὶ οἱ παλμοὶ τῆς θέλουν τοῖς ἐνθυμίσει ὅτι μὲ ἠδίκησαν. Ἡ τρικυμία τῶν πολιτικῶν παθῶν παρέρχεται, ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη τὴν διαδέχεται καὶ αὐτῶν ὁ πατριωτισμὸς καὶ αὐτῶν ἡ ἑλληνικὴ

Ῥπογραφή τοῦ Ὁθωνος.

φιλοτιμία μοὶ ἐγγυῶνται ὅτι καὶ αὐτοὶ θέλουν μοὶ ἀποδώσει δικαιοσύνην».

Ὁ Βασιλεὺς Ὁθων, καλέσας παρ' αὐτῷ τὸν Ἰω. Κωλέττην, ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέου Ὑπουργείου. Ὁ Κωλέττης κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ἐνδοιάζων, μεταπεισθεὶς ὁμως ἔπειτα ἐσχημάτισεν Ὑπουργεῖον τὴν 6 Αὐγούστου, εἰς ὃ οὗτος ἀνέλαβε τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, τὸ τοῦ Βασ. Οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τὸ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Τὴν 7 Αὐγούστου ἀπηύθυνε προκήρυξιν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὸ

νέον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἐκθίετον τὸ πρόγραμμά του: «Σκοπὸν πλάγιον μηδένα ἔχοντες, ἐξηγούμεθα θαρραλέως καὶ εἰλικρινῶς τὸν ὁποῖον μέλλομεν νὰ τρέξωμεν δρόμον. Ἀποστρεφόμεθα τὴν ἀποκλειστικότητα. Δικαιοσύνη καὶ ἀμεροληψία εἶναι τὸ σύνθημά μας. Ἀκρίβεια θρησκευτικὴ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πολυτίμου Συντάγματος καὶ τῶν ἐν ἰσχύϊ νόμων. Προτίμησις θυσιῶν, ἀγώνων, ἀμέμπτου διαγωγῆς συνάμα καὶ ἱκανότητος εἰς τὰς δημοσίας θέσεις. Βράβευσις τῆς ἀρετῆς καὶ καταδίωξις τῆς κακίας. Οἰκονομία ὅσον ἐνδέχεται αὐστηρὰ εἰς τὰ πάντα».

Τὴν 16 Ἰουνίου ἐξεδόθη τὸ Διάταγμα τοῦ διορισμοῦ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Βασιλέως κατὰ τὸ Σύνταγμα τριάκοντα ἔξ ἐν ὧν Γερουσιαστῶν. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν δὲ δι' ἐτέρου Διατάγματος συνεκαλεῖτο ἐν Ἀθήναις ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία, οἱ Βουλευταὶ δὲ καὶ οἱ Γερουσιασταὶ θὰ συνήρχοντο ἀμέσως διὰ νὰ γίνῃ ἑναρξίς τῶν ἐργασιῶν τῶν σωμάτων ἅμα ὥς συμπληρωθῇ ὁ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς (ἄρθ. 2). Διὰ Διατάγματος ἀπὸ 18 Ἰουνίου διελύετο τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.

Κατ' εἰδοποίησιν ἀπὸ 29 Αὐγούστου τοῦ ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργοῦ Κωλέττη, τὴν 7 Σεπτεμβρίου θὰ ἤρχιζον ἐπισήμως αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας. Προσωρινὸς Πρόεδρος τῆς Βουλῆς ἐξελέγη κατὰ κοινὴν συγκατάθεσιν ὁ ὑποστράτηγος Νικήτας Σταματελόπουλος. Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀττικῆς ἐτέλεσε τὸν συνήθη ἀγιασμὸν εἰς τε τὴν Βουλὴν ὥς καὶ τὴν Γερουσίαν, μεθ' ὧν οἱ Βουλευταὶ καὶ Γερουσιασταὶ ἔδωκαν τὸν νενομισμένον ὄρκον. Ὁριστικὸς Πρόεδρος τῆς Γερουσίας διωρίσθη ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ὁ Γ. Κουντουριώτης, προτιμηθεὶς τοῦ Π. Μαυρομιχάλη, εἰσηγήσει τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἐπέμεινεν ἐν τούτῳ. Ἀντιπρόεδροι τῆς Γερουσίας ἐξελέγησαν παρὰ τοῦ ἰδίου Σώματος ὁ Π. Μαυρομιχάλης καὶ ὁ Σπ. Τρικούπης.

Μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν των οἱ Γερουσιασταί, ἐκλέξαντες ἑξαμελῇ ἐπιτροπὴν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Βασιλέως, μετέβησαν εἰς τὴν Βουλὴν, ἥτις καὶ αὐτὴ εἶχεν ἐν τῷ μεταξῷ

ἐκλέξῃ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν δωδεκαμελῇ ἐπιτροπῇ. Τὴν 2 μ. μ. ἦλθεν ὁ Βασιλεὺς Ὅθων εἰς τὴν Βουλὴν, ἔνθα εἶχον συγκεντρωθῇ οἱ Βουλευταὶ καὶ οἱ Γερουσιασταί, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ στηθέντος Θρόνου ἐξεφώνησε τὸν βασιλικὸν τοῦ λόγον, ὅστις ἐπευφημήθη ζωηρότατα. Ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 20 Δεκεμβρίου τῆς Βουλῆς ἐξελέγη ὁριστικὸς αὐτῆς Πρόεδρος ὁ Κανέλλος Δελιγιάννης.

Ὑπὸ τοιαύτας ἐνδιαφερούσας συνθήκας προεκηρύχθη ἐν Ἑλλάδι τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα.

ΔΗΜ. ΔΡΟΣΟΣ

Διευθυντῆς Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν

